

Eemeli Männistö

Improvisaatioharjoituksia oppijakes- keiseen soitonopetukseen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (YAMK)

Musiikki

Opinnäytetyö

Päivämäärä 30.11.2023

Tiivistelmä

Tekijä:	Eemeli Männistö
Otsikko:	Improvisaatioharjoituksia oppijakeskeiseen soitonopetukseen
Sivumäärä:	42 sivua + 2 liitettä
Aika:	30.11.2023
Tutkinto:	Musiikkipedagogi (YAMK)
Tutkinto-ohjelma:	Musiikki
Suuntautumisvaihtoehto:	
Ohjaaja(t):	Annu Tuovila, MuT

Tässä opinnäytetyössä tarkastelen improvisoinnin opettamista osana soitonopetusta. Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää improvisaatioharjoituksia, joita taiteen perusopetuksessa työskentelevät opettajat voivat käyttää soittotunneilla. Opinnäytetyössä tarkastelen, millaiset lähtökohdat taiteen perusopetuksessa on improvisoinnin opettamiselle ja kuinka oppijakeskeistä soitonopetusta voi toteuttaa improvisointia opettamalla. Pohdin myös, miten oppilaiden sisäistä motivoitumista voi edistää improvisaatioharjoitusten avulla. Opinnäytetyössä pyrin selvittämään, onko kehittämiseni harjoituksille käyttöä soittotunneilla ja kuinka harjoituksia tulisi kehittää. Tutkin myös, millaisia musiikkiharrastuksen kannalta hyödyllisiä taitoja oppilaat voivat improvisaatioharjoitusten avulla oppia.

Opinnäytetyössä kehitin improvisaatioharjoituksia järjestämällä tilaisuuksia, joissa soitonopettajat kokeilivat harjoituksia. Lisäksi haastattelin kolmea soitonopettajaa, jotka koekäyttivät harjoituksia soitonopetuksen yhteydessä. Harjoituksia kehitettäessä pyrin ymmärtämään erityisesti niiden opettajien tarpeita, jotka kokivat improvisaation opettamisen vaikeaksi.

Opinnäytetyössä kehitetyissä harjoituksissa improvisoidaan taustäänitteiden säestyksellä. Improvisointiin käytetään ennalta valittujen asteikkojen ja sointujen säveliä. Kunkin harjoituksen mukana seuraa video, joka pitää sisällään harjoitukseen liittyvät ohjeet sekä taustäänitteen kanssa soitetun esimerkin. Harjoitukset on tallennettu Google Drive-kansioon, josta opettajat löytävät ne helposti.

Opinnäytetyön harjoitukset madalsivat opettajien kynnystä opettaa improvisointia ja monipuolistivat improvisoinnin opetusta. Taustäänitteet vapauttivat opettajat säästävän tehtävästä, mikä mahdollisti oppilaan toiminnan tarkkailun. Harjoitusten avulla oppilaat voivat rohkaistua improvisoimaan ja improvisoinnin opettaminen voi tukea oppilaiden sisäistä motivaatiota ja omaehtoisuutta. Improvisoinnin opettaminen on yksi tapa toteuttaa oppijakeskeistä soitonopetusta.

Avainsanat: Improvisointi, oppijakeskeinen soitonopetus, taiteen perusopetus

Tämän opinnäytetyön alkuperä on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Abstract

Author: Eemeli Männistö
Title: Improvisation Exercises for Student-Centered Instrument Tuition
Number of Pages: 42 pages + 2 appendices
Date: 30 November 2023

Degree: Master of Culture and Arts
Degree Programme: Music
Specialisation option:
Instructor: Annu Tuovila, DMus

This Master's project examines improvisation as part of instrument tuition in the Basic Education in the Arts. The objective was to develop teaching practices for instrument teachers with limited knowledge of improvisation and to produce new learning material for this specific use. The main goal was to determine if the exercises are useful for instrument tuition and how the exercises should be developed to meet the demands of instrument tuition. Other goals were to examine how teaching improvisation can contribute to student-centred learning and promote students' intrinsic motivation.

The topic was explored by arranging two events where instrument teachers tried out these exercises. The events were carried out at two music institutes during the spring semester 2023. In addition to this, three teachers tested exercises with their students. Particular attention was paid to the opinions of a teachers who find improvisation challenging. Data were collected through interviews and participant observation.

In the exercises, improvisation is based on scales and chord tones. Each one of the exercises comes with a backing track and video that contains instructions and examples of improvisation. Exercises are stored on Google Drive for an easy access for instrument teachers.

The results demonstrate that the exercises helped teachers to include improvisation in instrument lessons and added diversity to their teaching practicalities in improvisation. Backing tracks freed teachers from the role of an accompanist and allowed them to observe students' improvisation. Through the exercises, students can gain courage to improvise. Improvisation can support students' intrinsic motivation. Improvisation can be seen as a method to promote student-centred learning in instrument tuition.

Keywords: Improvisation, student-centred learning, Basic Education in the Arts

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lähtökohtia opinnäytetyölle	3
2.1	Harjoitusten kokeileminen	3
2.2	Tutkimuskysymykset	6
2.3	Tutkimusmenetelmät	6
3	Lähtökohtia improvisoinnin opettamiselle taiteen perusopetuksessa	9
3.1	Oppijakeskeinen soitonopetus	9
3.2	Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet	11
3.3	Opettajan musiikillinen suuntautuminen	12
3.4	Improvisaation määrittelemine	14
4	Improvisointi oppilaiden itseohjautuvuutta tukevana toimintana	16
4.1	Omaehtoisuuden tukeminen	17
4.2	Pystyvyyden tukeminen	18
4.3	Yhteisöllisyyden tukeminen	20
5	Harjoitusten esittely	21
5.1	Harjoitukset duuri- ja molliasteikoilla	22
5.2	Harjoitukset kolmisoinnuilla	23
5.3	Pentatoniset harjoitukset	23
5.4	Harjoitukset opettajille tutuissa musiikkityyleissä	24
5.5	Harjoitukset, joissa improvisoidaan useilla asteikoilla	24
6	Opinnäytetyön tulokset	25
6.1	Harjoitukset osana soitonopetusta	25
6.1.1	Edistyneempien oppilaiden improvisoinnin opettaminen	25
6.1.2	Matala kynnys improvisoinnin opettamiseen	26
6.1.3	Monipuolinen improvisoinnin opettaminen	27
6.1.4	Taustäänitteet improvisoinnin opettamisen apuvälineenä	28
6.1.5	Harjoitukset asteikkojen ja sointujen opetuksessa	29
6.2	Oppilaiden valmiudet toteuttaa harjoituksia	30
6.3	Harjoitusten avulla opittavia taitoja	31
6.4	Opettajien huomioita harjoitusten kehittämiseksi	34

6.5	Havaintoja harjoitusten kehittämiseksi	36
6.6	Muut huomiot	37
7	Pohdinta	38
	Lähteet	41
	Liitteet	43
	Tutkittavan informointi	43
	Suostumus tutkimukseen osallistumisesta	47

1 Johdanto

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää improvisaatioharjoituksia, joiden avulla instrumenttiopetuksen parissa työskentelevät opettajat voivat opettaa improvisointia oppilailleen. Harjoitusten tavoitteena on tarjota opettajille yksinkertainen ja helposti lähestyttävä tapa toteuttaa improvisoinnin opetusta. Ajatuksena on, että harjoitusten edellyttämät taidot olisivat opettajille ennestään tuttuja, eikä harjoitusten käyttäminen opetustyössä vaatisi opettajilta uusien taitojen opettelamista.

Ajatus opinnäytetyöni aiheeseen syntyi osallistuessani työpaikkani järjestämään koulutuspäivään, jonka tarkoituksena oli kehittää musiikkiopiston henkilökunnan osaamista vastamaan uudistuneen opetussuunnitelman tavoitteisiin improvisaation opettamisessa. Vuoden 2017 opetussuunnitelmauudistuksen myötä improvisoinnin tulisi olla osa taiteen perusopetuksen opetusta ja jokaisen opettajan tulisi opettaa improvisointia osana soitonopetusta.

Koulutuksen sisältö oli tavanomaista improvisoinnin opetusta lukuisine sointuineen ja näihin sopivine asteikkoineen. Päivän edetessä huomasin työtovereisani turhautumista. Vaikka kouluttajan käyttämät esimerkit ja harjoitukset pyrkivät olemaan helppoja ja yksinkertaisia, olivat ne improvisaatioon aiemmin perehtymättömille opettajille liian monimutkaisia. Erityisesti hämmennystä aiheuttivat lukuisat, tyypillisesti jazz-improvisointiin liitetyt asteikot ja soinnut, jotka olivat klassiseen musiikkiin suuntautuneille opettajille ennestään tuntemattomia. Koulutuksessa käsiteltiin myös kovin vähän sitä, miten ja millaisten harjoitusten avulla improvisointia voisi opettaa oppilaille.

Koulutuspäivän jälkeen aloin pohtimaan improvisoinnin opetuksen toteutumista työpaikallani. Pohdintaani kirvoittivat opettajanhuoneen nurkassa käyttämättöminä lojuvat improvisoinnin opetuksen materiaalit, jotka kouluttajalta oli hankittu. Mielestäni ajatus siitä, että opettajien täytyi ensin itse opiskella suuri määrä uusia asteikkoja ja sointuja opettaakseen improvisointia oppilaille, oli nurinkurinen

ja epärealistinen. Sen sijaan olin vakuuttunut siitä, että jokainen opettajista osaisi kyllä improvisoida, jos vain saisi riittävän yksinkertaiset ja selkeät ohjeet. Selkeiden ohjeiden ja yksinkertaisten harjoitusten avulla myös improvisoinnin opettaminen oppilaille voisi onnistua.

Koulutuspäivästä kumpuavien ajatusten pohjalta aloin kehittämään harjoituksia, joissa improvisointia lähestyttäisiin mahdollisimman yksinkertaisesti. Lähtökohdaksi harjoituksille valitsin staattisten sointutaustojen ja urkupisteiden säestyksellä tapahtuvan improvisoinnin. Tähän ajatukseen olin tutustunut vuosia aiemmin Paul Del Neron *Playing the Changes* improvisaatio-oppaan myötä. (Del Nero, 2006) Del Neron menetelmä poikkeaa useista muista improvisoinnin oppaista siinä, että tiuhaan vaihtuvien sointujen ja asteikoiden sijaan menetelmässä improvisoidaan muutamalla tarkoin valitulla sävelellä yhden soinnun sisältävän sointutaustan päälle. Työssäni soitonopettajana olin havainnut tämän kaltaisen menetelmän hedelmälliseksi lähtökohdaksi improvisoinnin opettamiselle. Kun säestävä harmonia on tarpeeksi yksinkertainen ja soitettavat sävelet huolellisesti valittuja, on onnistuminen improvisoinnissa lähes takuuvarmaa.

Toinen harjoitusten muotoon keskeisesti vaikuttanut ajatus juontaa juurensa Göteborgin yliopiston improvisaation osastolla viettämäni vaihto-oppilasvuoteen. Muistan eräällä vapaaimprovisaation ensemble-tunnilla opettajan pohtineen ääneen sitä, kuinka klassisen koulutuksen saaneet muusikot tapaavat suhtautua melko varautuneesti improvisointiin. Varautunutta suhtautumista improvisointiin olin huomannut myös koulutuspäivään osallistuneissa työtovereisani. Opettajan näkemyksen mukaan vapaaimprovisaation avulla klassiseen musiikkiin suuntautuneet muusikot voisivat kehittää ja harjoitella arvostamiaan taitoja kuten sointia, äänenväriä, kvaliteettia, tulkintaa ja instrumentin hallintaa. Opettajan ajatus improvisaatiosta välineenä soittotaidon ja ilmaisun harjoitteluun oli uusi ja virkistävä. Ehkä kehittämilläni harjoituksilla voisi olla muitakin hyötyjä improvisoinnin oppimisen lisäksi.

Opinnäytetyön aihetta pohtiessani tämä ajatus palasi mieleeni. Aloin mietti-
mään, olisiko improvisointiharjoituksia mahdollista suunnitella siten, että harjoi-
tukset mahdollistaisivat paitsi improvisoinnin myös muiden soittamisen sekä
musiikin kannalta keskeisten taitojen harjoittelun. Harjoitukset saattaisivat olla
hyödyllisiä esimerkiksi asteikkojen tai sointujen oppimisen kannalta. Ehkä har-
joitusteni avulla myös klassiseen musiikkiin suuntautuneet opettajat voisivat
nähdä improvisoinnin opettamisen hyödyllisenä.

2 Lähtökohtia opinnäytetyölle

Tässä opinnäytetyössä pyrin selvittämään, kuinka kehittämäni improvisaatiohar-
joitukseni toimivat soitonopettajien työssä. Tutkin, kuinka opettajat näkevät har-
joitukset soitonopetuksen kannalta ja ovatko harjoitukset käyttökelpoisia oppilai-
den taidot huomioiden. Harjoitusten toimivuutta tutkin esittelemällä harjoituksia
taiteen perusopetuksessa työskenteleville opettajille sekä antamalla harjoituksia
opetustyön koekäyttöön.

2.1 Harjoitusten kokeileminen

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää improvisaatioharjoituksia, joita soiton-
opettajat voivat hyödyntää opettaessaan improvisaatiota instrumenttitunneilla.
Harjoituksia on mahdollista käyttää oppilaiden kanssa, jotka hallitsevat soittami-
seen liittyvät perustaidot, kykenevät tuottamaan äänen soittimellaan, hallitsevat
soittoasennon sekä pystyvät soittamaan seitsemän sävelen mittaisia asteikkoja.

Harjoitukset toimivat parhaiten yksilöopetuksessa, mutta niiden toteuttaminen
on mahdollista myös pienissä, 2–5 oppilaan ryhmissä. Harjoituksia on mahdol-
lista soittaa kaikilla instrumenteilla lukuun ottamatta lyömäsoittimia ja soittimia,
jotka eivät tuota sävelkorkeutta. Myöskään laulaen harjoitusten toteuttaminen ei
ole tarkoituksenmukaista, sillä sointujen ja asteikoiden tuottaminen on laulaen
huomattavasti vaikeampaa kuin soittaen. Erityisen hyvin harjoitukset toimivat
kosketinsoittimilla ja kielisoittimilla, koska näillä soittimilla asteikkoja on luonte-
vaa hahmottaa visuaalisesti.

Harjoitukset pyrkivät tarjoamaan ratkaisuja erityisesti niille opettajille, jotka eivät tunne improvisaation keskeisiä periaatteita, kuten sitä, mitkä sävelet sopivat improvisointiin yhdessä jonkin tietyn harmonian kanssa. Tämän vuoksi jokainen harjoituksista sisältää harjoitusta säestävän äänitteen sekä tähän sopivat as-teikot ja sävelvalikot. Näin opettajan ei tarvitse ymmärtää sävelten ja harmonian välistä suhdetta opettaakseen improvisaatiota soittotunneilla.

Harjoitusten kokeilemista varten valmistelin neljä erilaista improvisaatioharjoitusta sekä harjoitusten esittelyä varten tarvittavat oheismateriaalit, kuten tausta-äänitteet ja esimerkkivideot. Pyysin työkavereitani kahdesta taiteen perusope-tusta antavasta musiikkioppilaitoksesta kokeilemaan harjoituksiani. Pyynnön ko-keilutilaisuuksiin osallistumisesta esitin työpaikkojen WhatsApp-keskusteluryhmissä. Erityisesti toivon kokeilutilaisuuksiin osallistuvan opettajia, jotka kokevat improvisoinnin ja improvisaation opettamisen haastavaksi.

Kokeilutilaisuudet järjestin kevään 2023 aikana. Yhteensä kuusi henkilöä kokeili harjoituksia kolmessa eri tilaisuudessa. Osallistujista neljä oli pianonsoiton opet-tajia, yksi kitaransoiton opettaja ja yksi viulunsoiton opettaja. Iältään harjoituksia kokeilleet opettajat olivat 30–65-vuotiaita. Kaikilla oli kokemusta opettamisesta useamman vuoden ajalta, joillain jopa usean vuosikymmenen verran. Koska ko-keilutilaisuuksiin osallistuminen oli vapaaehtoista, voidaan olettaa, että kaikki osallistuneista suhtautuivat ainakin jossain määrin myöntämielisesti improvisaa-tioon ja improvisaation opettamiseen.

Kokeilutilaisuuksissa opettajat kokeilivat kolmesta viiteen kehittämäni improvi-saatioharjoitusta. Kaikissa harjoituksissa improvisaatio tapahtui yhdessä sointu-taustan kanssa. Taustat soivat harjoituksia kokeiltaessa päättymättömänä loop-pina ja opettajat improvisoivat taustojen päälle vuorotellen. Vuorojen pituutta ei rajoitettu, vaan kukin opettaja sai improvisoida taustan päälle niin pitkään kuin halusi. Vuoro siirtyi seuraavalle opettajalle edellisen lopettaessa. Taustat olin valmistellut ennalta käsin ja kokeilutilaisuudessa soitin ne tietokoneelta. Jois-sain harjoituksissa sointutausta sisälsi vain yhden soinnun ja toisissa harjoituk-

sissa sointuja oli yksi tai useampia. Kaikissa harjoituksissa improvisaatio tapahtui ennalta määrättyä asteikkoa tai sävelikköä käyttäen. Asteikkojen ja sävelikköjen määrä vaihteli siten, että jotkin harjoituksista sisälsivät vain yhden asteikon tai sävelikön ja joissakin harjoituksissa sävelikköjä tai asteikkoja oli kaksi. Osa harjoituksista oli rytmistä vapaita ja joissain harjoituksissa oli selkeää, mutta hidasta sykettä. En soittanut tilaisuuksiin osallistuville opettajille esimerkkisuorituksia harjoitusten toteuttamisesta, vaan he toimivat sanallisten ohjeideni varassa. Toimin näin, koska halusin saada aidon käsityksen siitä, millaiset valmiudet opettajilla on toteuttaa harjoituksia itsenäisesti esimerkiksi soittotuntien yhteydessä. Ohjeistin opettajia improvisoimaan vapaasti tehtävän mukaisella asteikolla mielensä mukaan. Jotkin taustäänitteet kuuntelimme ennen improvisointia, jotta sointuvaihtosten paikat olisivat opettajien tiedossa

Kolme harjoitusten kokeilutilaisuuteen osallistunutta opettajaa otti harjoitukset koekäyttöön opetustyössä. Näitä kolmea opettajaa haastattelin noin kahdeksan viikkoa sen jälkeen, kun he olivat saaneet harjoitukset käyttöönsä. Haastattelussa kysyin opettajilta kysymyksiä siitä, kuinka harjoitukset ovat toimineet opetustyössä. Kysyin myös, kuinka oppilaat ovat vastaanottaneet harjoitukset ja kuinka oppilaat kykenivät toteuttamaan harjoituksia.

Harjoituksia kokeilevat opettajat saattoivat myös kysyä vinkkejä tai antaa kehitysehdotuksia kokeilujakson aikana. Tämä tapahtui yleensä opettajanhuoneissa sattuneiden kohtaamisten yhteydessä. Kirjoitin opettajien ehdotukset ja ajatukset muistiin tuoreeltaan heti keskusteluiden jälkeen. Osaan ehdotuksista reagoitin nopeasti ja toimitin parannetun harjoituksen opettajille kokeiltavaksi.

Kokeilutilaisuuksista kerättyjen havaintojen, sekä harjoituksia koekäyttäneiden opettajien haastatteluiden pohjalta kehitin harjoituksia vastaamaan soitonopettajien sekä oppilaiden tarpeita ja toiveita. Harjoituksia ja niiden kehittämiseen liittyviä vaiheita avaan tarkemmin luvussa viisi ja kuusi.

2.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössä yritän saada tietoa siitä, kuinka soitonopettajat näkevät kehittämäni harjoitukset opetustyönsä kannalta. Onko harjoituksille käyttöä soittotunneilla? Onko harjoituksia mahdollista käyttää esimerkiksi asteikkoja ja sointuja opetettaessa? Millaisissa muissa tilanteissa harjoitukset voisivat olla hyödyllisiä?

Pyrin myös selvittämään, kuinka harjoitukset tukevat oppilaiden musiikin oppimista. Selvitän, pystyvätkö oppilaat toteuttamaan harjoituksia opettajan avustuksella. Yritän myös saada vastauksia siihen, millaisia musiikin ja soittoharrastuksen kannalta hyödyllisiä taitoja oppilaat voivat harjoitusten avulla oppia.

Lisäksi pyrin saamaan tietoa siitä, kuinka harjoituksia tulisi kehittää, jotta ne palvelisivat mahdollisimman hyvin soitonopettajien tarpeita ja olisivat oppilaille ymmärrettäviä ja mielekkäitä.

2.3 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyössä tekemäni tutkimus on laadullista tutkimusta. Hirsjärven mukaan laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän ja tämän moninaisuuden kuvaaminen (Hirsjärvi, 1997, s. 161). Juhilan mukaan laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että tutkijat ovat suoraan yhteydessä niihin ihmisiin ja käytäntöihin, joita he pyrkivät tutkimuksessaan ymmärtämään (Juhila, ei pvm.). Tutkiessani kuinka improvisaatioharjoituksia tulisi kehittää ja kuinka harjoitukset voisivat tukea soitonopettajien työtä, pyrin ymmärtämään opettajien todellisia tarpeita improvisaation opettamista mahdollistavalle oppimateriaalille.

Tutkimusmenetelmänä harjoitusten kokeilutilaisuuksissa käytin osallistuvaa havainnointia ja harjoituksia koekäyttäneiden opettajien haastattelut toteutin puolistrukturoituna haastatteluina. Vuoren mukaan sekä haastattelu- että havainnointiaineistot ovat laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä aineistoja (Vuori, ei pvm.). Hirsjärven mukaan laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että aineiston hankinnassa suositaan menetelmiä, joissa tutkittavien näkökulmat ja ajatukset

pääsevät esille (Hirsjärvi, 1997, s. 161). Koska opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää improvisaatioharjoituksia vastaamaan opettajien ja oppilaiden tarpeita, oli aineiston hankinnassa luontevaa käyttää menetelmiä, jotka huomioivat tutkittavien ajatukset ja näkemykset.

Tutkin improvisaatioharjoitusten käyttökelpoisuutta sekä opettajien tarpeita harjoituksille järjestelmällä tilaisuuksia, joissa opettajat kokeilivat kehittämiäni harjoituksia. Hankin aineistoa tilaisuuksista osallistuvan havainnoinnin keinoin eli havainnoimalla opettajien toimintaa harjoitusten parissa. Vilkan mukaan havainnoimalla voidaan selvittää toimivatko ihmiset siten kuin he kertovat toimivansa. (Vilka, 2006, s. 37) Valitsin kokeilutilaisuuksiin aineiston hankintamenetelmäksi havainnoinnin, koska havainnoimalla pystyin havaitsemaan opettajien toiminnasta sellaisia seikkoja, joita he eivät itse olisi osanneet kertoa, jos aineisto olisi hankittu esimerkiksi haastattelemalla.

Keräsin aineiston improvisaatioharjoituksia opetuskäytössä kokeilleilta opettajilta haastattelemalla heitä puolistrukturoidulla haastattelulla. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan mukaan puolistrukturoitu haastattelu sopii tilanteisiin, joissa haastatelluilta halutaan tietoa vain tietyistä asioista, eikä haastatelluille tämän vuoksi ole tarpeellista antaa kovin suurta vapautta haastattelutilanteessa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006) Opinnäytetyön tavoitteita ajatellen halusin harjoituksia opetustyössään kokeilleilta opettajilta tietoa erityisesti siitä, miten oppilaat ovat vastaanottaneet harjoitukset ja kuinka harjoitusten toteuttaminen on onnistunut soittotunneilla. Edellä kuvattu rajattu haastattelu oli mahdollinen, koska haastattelu ei ollut tutkimukseni ainoa aineiston hankintamenetelmä. Toisaalta halusin haastattelussa kuulla opettajien omasanaisia kertomuksia, enkä tämän vuoksi toteuttanut haastatteluita esimerkiksi strukturoituna haastatteluna, jossa vastausvaihtoehdot ovat etukäteen laaditut.

Näin tutkimusaineistoikseni muodostuivat harjoitusten kokeilutilaisuuksissa tallennetut äänitteet, näistä tilaisuuksista tekemäni muistiinpanot sekä harjoituksia koekäyttäneiden opettajien haastatteluista tallennetut äänitteet. Tämän lisäksi

aineistona ovat harjoituksia koekäyttäneiden opettajien kanssa työpäivien lomassa käytyjen keskusteluiden pohjalta kirjoittamani muistiinpanot, sekä muistiinpanot harjoitusten kehittämistä opinnäytetyöprosessin ajalta.

Litteroin äänitteille tallennetun aineiston analyysia varten. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan litteroinnilla tarkoitetaan äänitetyn puhemuotoisen aineiston saattamista kirjalliseen muotoon. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka lisäävät, että litteroinnin tarkkuuteen vaikuttavat tutkimusongelma ja se, millä tavoin tutkimuksessa suhtaudutaan kieleen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006) Koska opinnäytetyöni keskiössä ei ole kielen käyttö tai harjoituksia kokeilleiden opettajien välinen vuorovaikutus, päädyin litteroimaan aineiston poimimalla aineistosta vain opinnäytetyön aiheen kannalta keskeisimmät kohdat siten, että kirjalliseen muotoon saatettu teksti ei ole sanantarkkaa, mutta noudattaa puheenvuorojen ajatussisältöjä.

Analyysimenetelmänä käytin teemoittelua. Ennen teemoitteluun ryhtymistä koodasin aineiston. Juhilan (ei pvm.) mukaan koodaaminen on työvaihe, jolla laadullisen tutkimuksen aineiston käsittely alkaa. Juhila kertoo, että koodaamisessa aineistossa esiintyvät samankaltaiset osat luokitellaan yhteen ja tälle luokalle annetaan yhteisen ominaisuuden mukainen nimi. (Juhila, ei pvm.) Koodasin opinnäytetyötä varten kerätyn aineiston luokkiin sen mukaan, mihin tutkimuskysymykseen ajattelin kunkin aineistossa esiintyvät seikan vastaavan.

Teemoittelussa on Juhilan mukaan kyse siitä, että aineistosta etsitään tutkimuskysymysten kannalta olennaiset aiheet. Juhila korostaa, että teemojen tulisi syntyä aineiston analyysin myötä, eikä siten että tutkijalla on ennalta käsin mielessään teemat, joihin hän aineiston jakaa. (Juhila, ei pvm.) Muodostin teemoja tutkimuskysymysten mukaan luokitellusta aineistosta. Teemoiksi valitsin aiheita, joiden katsoin olevan tutkimuskysymysten kannalta olennaisia ja jotka toistuvasti esiintyivät aineistossa.

3 Lähtökohtia improvisoinnin opettamiselle taiteen perusopetuksessa

Opinnäytetyössä improvisaatioharjoituksia kehitetään erityisesti taiteen perusopetuksen tarpeita ajatellen. Tämän vuoksi opinnäytetyössä on syytä avata, millaiset ovat taiteen perusopetuksen lähtökohdat improvisoinnin opettamiselle ja kuinka nämä ovat huomioitu improvisointiharjoituksia kehitettäessä.

3.1 Oppijakeskeinen soitonopetus

Vuoden 2017 taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet rakentuvat konstruktivistisen oppimiskäsityksen pohjalle. Tynjälä (1999) kertoo konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaisen oppimisen olevan vastaanottajan aktiivista kognitiivista toimintaa, jossa oppija tulkitsee havaintojaan ja uutta tietoa aikaisempien kokemustensa pohjalta. Tynjälän mukaan oppija ei ole tyhjä astia, jonka opettaja täyttää tiedolla, vaan merkityksiä etsivä ja rakentava aktiivinen toimija. (Tynjälä, 1999, s. 37–38) Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen viitataan muun muassa siten, että opetussuunnitelman mukaan oppiminen on vuorovaikutteista sekä kokonaisvaltaista tietojen ja taitojen rakentamista. (Opetushallitus, 2017, s. 11)

Jotta taiteen perusopetus tukisi konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaista oppimista, tulisi López-Íñiguez (2017) mukaan opetuksen pyrkiä oppijakeskeiseen oppiainekeskeisyyden sijaan. López-Íñiguez määrittelee, että oppijakeskeinen opetus tunnistaa oppilaan kyvyn ilmaista omia näkemyksiään ja kokemuksiaan ja näin edistää oppilaan henkistä kehitystä. (López-Íñiguez 2017, s. 3) Oppijakeskeiseen opettamiseen viitataan taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa esimerkiksi oppilaan vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden huomioimisessa sekä oppilaan motivaation ja itseohjautuvuuden vahvistamisessa. (Opetushallitus, 2017, s. 11, s. 51) Konstruktivistisen oppimisen edistämiseksi taiteenperusopetuksen tulisi López-Íñiguez (2017) mukaan tavoitella laajoja

kasvatuksellisia tavoitteita kuten mielikuvituksen, itseilmaisun, itsenäisen ajattelun sekä luovuuden kehittymistä ainoastaan soittimen tekniseen hallintaan tähtäävän opetuksen sijaan. (López-Íñiguez, 2017 s. 3)

Myös Webster (2002) korostaa musiikin opetuksessa luovuuden ja oppilaan itsenäisen ajattelun merkitystä. Websterin mukaan konstruktivistisen oppimiskäsityksen periaatteisiin perustuva opettaminen tarjoaa oppilaalle tilaisuuden muodostaa omat käsityksensä musiikista ja mahdollistaa oppilaan itsenäisen, esteettisen ajattelun kehityksen. Websterin mukaan esteettinen ajattelu edellyttää, että oppilas pystyy kuvittelemaan mielessään musiikkia ja arvioimaan, kuinka erilaiset esteettiset valinnat vaikuttavat soivaan lopputulokseen. Websterin mukaan nämä taidot kehittyvät parhaiten, kun oppilaalla on mahdollisuus toimia monipuolisesti musiikin parissa kuunnellen, soittaen, säveltäen sekä improvisoiden. (Webster, 2002, s. 4)

Oppilaan luovuuden sekä itsenäisen ja esteettisen ajattelun kannalta on merkittävää, millä tavoin instrumenttiopetus toteutetaan. López-Íñiguez mukaan opettajakeskeinen opetus vähentää oppilaan motivaatiota, autonomiaa ja ohjaa oppilasta kohti opettajan ohjeiden noudattamista. Oppijakeskeisyys taas synnyttää motivaatioita ja itsenäistä ajattelua. (López-Íñiguez, 2017 s. 3) Websterin mukaan oppilaan luovuuden ja itsenäisen ajattelun kehityksen kannalta on tärkeää, että opettaja ei tee kaikki päätöksiä ja valintoja oppilaan puolesta. (Webster, 2002, s. 4) Sekä Webster että López-Íñiguez korostavat monipuolisen musiikin opetuksen merkitystä oppilaan mielikuvituksen, luovuuden sekä itsenäisen ajattelun kehityksessä. Molemmat mainitsevat improvisoinnin opettamisen yhtenä mahdollisista opetuksen osa-alueista näiden taitojen kehittämiseksi. (López-Íñiguez, 2017 s. 4; Webster, 2002, s. 4)

Opinnäytetyössä kehitettyjen improvisaatioharjoitusten tavoitteena on mahdollistaa taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman mukainen improvisaation opettaminen ja tämän myötä lisätä soitonopetuksen oppijalähtöisyyttä. Improvisatioharjoitukset lisäävät opetuksen oppijalähtöisyyttä, koska ne antavat oppi-

laalle mahdollisuuden ilmaista omia musiikillisia näkemyksiään. Opinnäytetyössä kehitetyt improvisaatioharjoitukset mahdollistavat konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaisen musiikin opettamisen tavoitteiden, kuten oppilaan mielikuvituksen, luovuuden sekä itsenäisen ajattelun kehittymisen. Soitonopettajille improvisaatioharjoitukset tarjoavat mahdollisuuden toteuttaa monipuolista, oppijalähtöistä soitonopetusta.

3.2 Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet

López-Íñiguez mukaan muutos opetuslähtöisyydestä oppijalähtöisyyteen on seurausta konstruktivismin yleistymisestä vallitsevaksi oppimiskäsitykseksi. López-Íñiguez mukaan muutoksen taustalla vaikuttavat Suomessa 1970-luvulla tapahtunut siirtyminen peruskoulujärjestelmään. Musiikin perusopetuksen osalta muutoksen voidaan katsoa alkaneen vuonna 2002, kun ajatus oppilaan hyvästä musiikkisuhteesta sisällytettiin osaksi opetussuunnitelman perusteita. (López-Íñiguez, 2017 s. 6)

Vertailemalla vuosien 2002 ja 2017 taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita voidaan huomata, että oppijalähtöisyyttä korostavat opetusmenetelmät, kuten improvisointi ja säveltäminen ovat saaneet enenevässä määrin huomiota. Opinnäytetyön aiheen kannalta erityisesti huomionarvoisia ovat muutokset improvisaation osalta. Vuoden 2002 taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa improvisaatio mainitaan vain kerran, osana valinnaisia opintoja. (Opetushallitus, 2002, s. 19) Vuoden 2017 laajan oppimäärän opetussuunnitelmassa improvisaation perustaitojen oppiminen on yksi opetussuunnitelman tavoitteista, minkä lisäksi improvisaatio on myös yksi opetuksen arvioinnin kohteista. (Opetushallitus, 2017, s. 48, Opetushallitus, 2017, s. 51)

Merkittävin muutos taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa koskien improvisointia on improvisoinnin opettamisen muuttuminen valinnaisesta pakolliseksi. Tämä muutos aiheuttaa vaikeuksia osalle soitonopettajista. Opinnäytetyötä varten järjestettyjen improvisaatioharjoitusten kokeilutilaisuuksiin osallistuneiden opettajien puheenvuoroissa toistui kokemus, että opettajat

näköivät taitonsa improvisaation opettamisessa vajavaisiksi. Lähes kaikki opettajat myös kertoivat, että he eivät olleet saaneet musiikkiopintojensa aikana lainkaan opetusta improvisoinnista tai improvisoinnin opettamisesta. Tämän kokemuksen jakoivat myös nuoremmat opettajat, vaikka heidän musiikkipedagogin ammattiin johtaneista opinnoistaan oli aikaa alle kymmenen vuotta.

Opinnäytetyössä kehitettyjen improvisointiharjoitusten tavoitteena on auttaa opettajia opettamaan improvisointia oppilailleen. Opinnäytetyössä kehitetyt harjoitukset on suunniteltu siten, että ne tarjoavat opettajille yksinkertaisen ja helposti lähestyttävän tavan toteuttaa improvisoinnin opetusta soittotunneilla. Tämän vuoksi harjoituksia suunnitellessa on kiinnitetty erityistä huomioita siihen, että harjoitukset ovat helposti yhdistettävissä muihin opetuksen sisällöistä, esimerkiksi asteikkojen ja sointujen opettamiseen. Lisäksi harjoitukset on pyritty toteuttamaan niin, että harjoituksia käyttäekseen opettajien ei tarvitse opiskella uusia taitoja, vaan harjoituksissa hyödynnetään sellaisia taitoja, jotka opettajat osaavat ennalta.

3.3 Opettajan musiikillinen suuntautuminen

Useat suomalaiset musiikkioppilaitokset tapaavat jakaa musiikin opetuksen klassisen ja rytmi- ja kansanmusiikin suuntauksiin. Vaikka rytmimusiikin koulutusta on annettu Suomessa yli 50 vuoden ajan, on Purman (2017) mukaan klassinen musiikki yleisin musiikin laji ammatillisesti suuntautuneessa koulutuksessa. (Purman, 2017, s. 16) Vuonna 2016 klassisen musiikin osuus taiteen perusopetuksen tuntijakaumasta oli Suomen musiikkioppilaitosten liiton (2016) mukaan 82 %. (SML, 2016) Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen musiikkialan opintopolkuja koskevasta selvityksestä ilmenee, että ammattiin johtavat musiikkiopinnot saavat alkunsa tyypillisesti taiteen perusopetuksesta, josta opiskelijat etenevät korkeakouluopintoihin joko suoraan tai toisen asteen ammattiopintojen kautta. (Kanerva ym., 2023, s. 135) Taiteen perusopinnot ja näitä seuraavat ammattiin johtavat opinnot muodostavat vuosien mittaisen opintopolun, jossa musiikillinen suuntautuneisuus valitaan jo varhain musiikkiopintojen alussa.

Opinnäytetyötä varten järjestetyissä improvisaatioharjoitusten kokeilutilanteissa nousi esiin opettajien musiikillisen suuntautuneisuuden vaikutus taitoihin improvisaation opettamisessa. Toivoin, että kokeilutilaisuuksiin osallistuisi instrumentiopetuksen parissa työskenteleviä opettajia koulutustausta tai musiikillisesta suuntauksesta riippumatta. Erityisesti toivoin osallistujiksi sellaisia opettajia, jotka kokevat improvisaation opettamisessa haasteita. Vaikka kokeilutilaisuuksiin osallistumista ei rajattu musiikillisen suuntautumisen perusteella, olivat kaikki kokeilutilaisuuksiin osallistuneet opettajat opinnoissaan klassiseen musiikkiin suuntautuneita. Kokeilutilaisuuksissa käydyissä keskusteluissa selvisi, että opettajat kokivat improvisaation haastavaksi juuri sen vuoksi, että eivät opinnoissaan olleet saaneet opetusta improvisoinnista. Opettajien puheenvuoroissa toistui kokemus siitä, että opetus oli painottanut instrumentin hallintaan sekä ohjelmiston harjoitteluun, eikä improvisaatiota oltu opetettu lainkaan.

Soittimen hallintaan ja ohjelmiston harjoitteluun keskittyvän ja toisaalta improvisoinnin sivuuttavan soitonopetuksen voidaan katsoa olevan tyypillistä länsimaisen taidemusiikin perinteelle. Ayerstin (2021) mukaan improvisaatio oli keskeinen osa länsimaista taidemusiikkia aina 1800-luvun alkuun saakka. Ayerst kertoo, kuinka aatelisia palvelevat muusikot täydensivät sävelteokset luonnoksenomaisesta notaatiosta lopulliseen muotoon esitystilanteessa improvisoiden. (Ayerst, 2021) Goehrin (1992) mukaan 1800-luvun aikana kehittynyt teosajattelu eriytti säveltäjän ja esittäjän roolit toisistaan ja synnytti ajatukset sävellyksestä säveltäjälleen kuuluvana koskemattomana teoksena. Goehr kertoo, kuinka notaation kehittyessä nuottikirjoituksella pyrittiin ilmaisemaan sävellyksen aiempaa yksityiskohtaisemmin, ja tämän seurauksena improvisaatio asettui nykyisen asemaansa sävellyksen vastakohtana. (Goehr, 1992)

Ayerst kertoo klassisessa musiikissa soitonopetuksen keskittyvän instrumenttitalojen kehittämiseen sekä sävelteosten tulkintaan. (Ayerst, 2021, s. 445) Tämän voi nähdä olevan seurausta Goehrin mainitsemasta teosajattelusta. Kun sävellyksen katsotaan olevan valmis ja lopullisessa muodossaan jo säveltäjän työpöydältä lähtiessä, edellytetään soittajalta vain instrumentin hallintaan ja tul-

kintaan liittyviä taitoja. Ayerstin mukaan improvisoidessa soittaja tulee asetta-neeksi omat esteettiset valintansa tasavertaisiksi säveltäjän sävelvalintojen kanssa. Ayerstin kertoo tämän horjuttavan teosajattelua ja säveltäjän asemaa musiikin ylimpänä auktoriteettina. (Ayerst, 2021, s. 445) Edellä mainittujen seikkojen vuoksi improvisaatiotaidot ovat saaneet vain vähän huomiota länsimaisen taidemusiikin koulutusperinteessä.

Opinnäytetyössä improvisaatioharjoitukset on suunniteltu siten, että ne mahdollistavat improvisaation opettamisen klassiseen musiikkiin suuntautuneille opettajille, joilla ei ole aiempaa osaamista improvisaation opettamisesta. Tämän vuoksi harjoitukset sisältävät improvisointia säestävän taustan, sekä taustaan sopivat sävelet. Näin opettajilla ei tarvitse osata sävelten valitsemiseen liittyviä taitoja opettaakseen improvisointia. Lisäksi jotkin harjoituksista noudattavat klassiselle ohjelmistolle keskeisten kappaleiden harmoniaa ja sävelkieltä. Tästä esimerkkinä Pachelbelin kaanonin harmoniaan perustuva improvisaatioharjoitus, jonka ajatuksena on tarjota opettajille mahdollisuus opettaa improvisointia sellaisessa musiikkityylissä, jonka estetiikan he tuntevat.

3.4 Improvisaation määritteleminen

Juntun mukaan improvisaation käsite kattaa laajasti erilaisia musiikillisia tapahtumia ja monenlaisia musiikillisia merkityksiä. (Junttu, 2015, s. 77) Hallamin mukaan improvisaatioksi voidaan katsoa mikä tahansa musiikillinen toiminta, joka sisältää improvisatorisen elementin. (Hallam, 1998, s. 218) Aivan kaikkea spontaania tai sattumanvaraista musiikillista toimintaa ei kuitenkaan mielletä improvisaatioksi, vaan Burnardin mukaan improvisaatio on aina sidoksissa tyylillisiin konventioihin. (Burnard, 1999, s. 158)

Gillon mukaan improvisaatio voidaan jakaa perinteiseen ja moderniin improvisaatioon sen mukaan, millaisia konventioita improvisaatio noudattaa. Gillon kertoo, että perinteinen improvisaatio noudattaa tavanomaisia, sille musiikkityylille tyypillisiä konventioita, joiden puitteissa improvisointi tapahtuu. Gillonin mukaan

perinteisessä improvisoinnissa musiikillisia konventioita ovat esimerkiksi rakenne, harmonia ja melodia. Gillon mainitsee konventioiksi myös soittajien erilaiset säestävät sekä solistiset roolit, jotka vuorottelevat esityksen aikana. Perinteinen improvisoinnin vapaus perustuu Gillonin mukaan näiden konventioiden noudattamiseen. Esimerkiksi usean soittajan yhtäaikainen improvisaatio onnistuu vain, jos kaikki soittajat improvisoivat musiikkityylille ominaisten konventioiden, kuten rakenteen ja harmonian puitteissa. Gillon kertoo, miten 1900-luvun jälkipuoliskolla syntynyt improvisoidun musiikin moderni suuntaus, vapaa improvisaatio, hylkäsi perinteiset konventiot melodiasta, harmoniasta, rytmistä ja rakenteesta. Näiden sijaan vapaa improvisaatio tavoitteli uusia konventioita, joita Gillonin mukaan olivat esimerkiksi atonaalisuus, vapaa pulsatiivisuus sekä erilaiset kokeelliset soittotekniikat. (Gillon, 2018, s. 783–784)

Harjoitusten kokeilutilaisuuksiin osallistuneiden opettajien puheenvuoroissa toistuivat tietyt improvisaatioon liitetyt konventiot. Suurin osa opettajista näki improvisaation solistiseksi toiminnaksi, joka tapahtuu yhdessä säestävän harmonian kanssa. Useimmat opettajista yhdistivät improvisaation vahvasti jazz-musiikkiin. Toisaalta jotkut opettajista eivät yhdistäneet improvisointiin konventioita vaan kertoivat improvisaation opettamisen vaikeaksi juuri sen vuoksi, että eivät tiedä millaista opetettavan improvisaation tulisi olla. Kukaan harjoituksia kokeilleista opettajista ei yhdistänyt improvisaatioon Gillonin määrittelemiä modernin improvisaation konventioita, kuten atonaalisuutta tai kokeellisia soittotekniikoita. Opettajien mainitsemat konventiot, kuten harmonian säestyksellä tapahtuva solistinen improvisaatio sekä improvisaatio jazz-musiikin viitekehyksessä voidaan katsoa vastaavan Gillonin mainitsemia perinteisen improvisaation konventioita.

Opinnäytetyössä improvisaatioharjoituksia kehitettiin painottaen perinteisen improvisaation konventioita, kuten tonaalisuutta, harmoniaa ja melodiaa. Tähän näkökulmaan päädyttiin, koska nämä konventiot toistuivat myös harjoituksia kokeilleiden opettajien puheenvuoroissa. Kokemukseni mukaan perinteiset konventiot tukevat myös paremmin lasten ja nuorten soittoharrastusta. Esimerkiksi sävelpuhtauden hahmottaminen lapsille on huomattavasti helpompaa tonaalisessa kuin atonaalisessa ympäristössä. Pääsääntöisesti myös useimmat lasten

alkeisopetukseen suunnatut oppimateriaalit painottavat perinteisiä konventioita, kuten rakennetta, harmoniaa ja melodiaa.

4 Improvisointi oppilaiden itseohjautuvuutta tukevana toimintana

Motivaatioteoriat pyrkivät selittämään, mikä saa ihmisen suuntaamaan energiaa ja toimintaa jonkin tietyn päämäärän saavuttamiseksi. Yksi motivaatioteorioista on itseohjautuvuusteoria, jonka kehittivät Richard Ryan ja Edward Deci 1970- ja 1980-luvuilla. Itseohjautuvuusteoriassa motivaatio nähdään sisäisen ja ulkoisen motivaation jatkumona. Teorian mukaan sisäinen motivoituminen edellyttää, että toiminta vastaa toimijan kiinnostusta ja arvoja, on vapaaehtoista sekä vilpittöntä. Tällainen toiminta tukee sisäisen motivaation syntymiselle välttämättömiä omaehtoisuuden, pystyvyyden sekä yhteisöllisyyden tunteita. Ulkoinen motivaatio syntyy, kun toimintaan kannustavat toiminnan ulkopuoliset seikat, kuten palkinnot, pakko tai pelko rangaistuksesta. Ryan ja Deci kertovat sisäisesti motivoituneen toiminnan sisältävän oppimisen kannalta useita suotuisia piirteitä. Sisäinen motivaatio on pitkäkestoista, tuottaa parempia oppimistuloksia ja on yhteydessä luovaan ajatteluun. Lisäksi sisäisesti motivoituneet oppilaat myös sitoutuvat tehtäviinsä ulkoisesti motivoituneita paremmin. (Ryan & Deci, 2017, s. 3, s. 17, s. 18)

Evansin mukaan oppilaiden motivaation tarkasteleminen musiikin opiskelemisen yhteydessä on merkittävää, sillä näin voidaan ymmärtää, ketkä oppilaista selviävät musiikin oppimisen haasteista, motivoituvat harjoittelemaan, menestyvät musiikin parissa tai lopettavat soittoharrastuksen. (Evans, 2015, s. 66) Taitteen perusopetuksen tavoitteena on tarjota oppilaille mahdollisuuksia opiskella taitteita pitkäjänteisesti ja luoda edellytykset hyvän musiikkisuhteen syntymiselle sekä elämänikäiselle musiikin harrastamiselle. (Opetushallitus, 2017, s. 10, s. 41) Tavoitteellisen ja pitkäjänteisen musiikkiharrastuksen mahdollistamiseksi on tärkeää, että oppilaat ovat sisäisesti motivoituneita ja sitoutuneita musiikkihar-

rastukseen. Ryan ja Deci mainitsevat, että luovuutta sisältävä toiminta edellyttää lähtökohtaisesti vahvaa sisäistä motivaatiota, sillä tällaiseen toimintaan ryhtyyään yleensä toiminnan tuottaman ilon vuoksi. (Ryan & Deci, 2017, s.177)

Opinnäytetyössä kehitetyt improvisaatioharjoitukset on suunniteltu siten, että niiden avulla on mahdollista tukea oppilaiden sisäisen motivaation muodostumista. Sisäisen motivaation edellyttämien omaehtoisuuden, pystyvyyden sekä yhteisöllisyyden tunteiden huomioiminen soitonopetuksessa voidaan nähdä myös oppijakeskeistä musiikin opettamista edistävänä toimintana, sillä tällainen opetus huomioi oppilaan yksilölliset lähtökohdat ja tarpeet.

4.1 Omaehtoisuuden tukeminen

Ryan ja Deci mukaan omaehtoisuus on keskeisin kolmesta sisäisen motivaation synnyttävistä tunteesta, sillä omaehtoisuuden toteutuminen edellyttää, että yksilön tarpeet tulevat riittävällä tavalla huomioiduiksi myös pystyvyyden ja yhteisöllisyyden tunteiden osalta. (Ryan & Deci, 2017, s. 247) Tämän vuoksi myös soitonopiskelussa oppilaan omaehtoisuuden tukeminen on oppilaan sisäisen motivaation kehittymisen kannalta tärkeää.

Evansin mukaan soitonopiskelulle on tyypillistä, että opettajat tekevät merkittävän osan opiskeluun liittyvistä päätöksistä, kuten päättävät soittotuntien sisällön, opiskeltavan ohjelmiston sekä tuntien välissä harjoiteltavat soittoläksyt. Evans kertoo, että tällainen opetus jättää hyvin vähän sijaa oppilaiden omaehtoisuudelle. (Evans, 2015, s. 70) Itseohjautuvuusteorian mukaan omaehtoisen toiminnan vastakohta on kontrolloitu toiminta. Jos henkilö kokee, että toiminta on liialti kontrolloitua, omaehtoisuuden tunnetta ei synny ja motivaation laatu kääntyy kohti ulkoista motivoitumista. (Ryan & Deci, 2017, s. 14) Opettajakeskeinen opetus, jossa soittoharrastukseen liittyvät päätökset ovat pääosin opettajan tekemiä, voi oppilaista tuntua kontrolloivalta ja tämän vuoksi vähentää mahdollisuutta sisäisen motivaation syntymiselle. Oppilaiden omaehtoisuutta voi Evansin mukaan sen sijaan tukea tarjoamalla oppilaille mahdollisuus vaikuttaa

soittotuntien sisältöön sekä lisäämällä opiskeluun luovaa, omaehtoista toimintaa, kuten säveltämistä ja improvisointia. Tämän lisäksi oppilaille tulisi kertoa, miksi kunkin soittamiseen ja musiikkiin liittyvän taidon harjoittelu on hyödyllistä. (Evans, 2015, s. 72)

Opinnäytetyössä improvisaatioharjoituksia on kehitetty siten, että niiden avulla on mahdollista tukea oppilaan omaehtoisuuden tunnetta soitonopetuksen yhteydessä. Improvisointia itsessään voidaan pitää omaehtoisuutta soittotunneilla lisäävänä toimintana, sillä improvisoidessa oppilas pääsee vaikuttamaan soittamansa musiikin sisältöön. Oppilaan omaehtoisuutta voi tukea antamalla oppilaan valita, mitä harjoituksista improvisaation harjoitteluun käytetään. Harjoituksia ei ole suunniteltu opetettavaksi ennalta määrättyssä järjestyksessä, vaan oppilas voi opettajan avustuksella valita harjoituksista itselleen mieleisen. Oppilasta voi myös pyytää ehdottamaan lyhyttä rytmiä, jota käytetään improvisaation lähtökohdaksi asteikon tai sävelikön lisäksi. Ennalta sovittu rytmi voi myös selkeyttää tehtävänantoa oppilaalle ja tehdä näin harjoituksista helpommin lähestyttävissä. Harjoitusta ja rytmiä valittaessa tulisi ottaa huomioon oppilaan taidot sekä harjoituksen vaatimat asteikot ja säveliköt. Lisäksi joissain tilanteissa on tarkoituksenmukaista, että opettaja vastaa harjoituksen valinnasta. Erityisesti opettajan näkemys on tarpeen, kun harjoitus on tarkoitettu osaksi muita soittotunnilla käsiteltyjä aiheita.

4.2 Pystyvyyden tukeminen

Evansin mukaan pystyvyyden tunteella on huomattava merkitys motivaation muodostumiselle vapaaehtoisuuteen perustuvassa toiminnassa, kuten musiikin opiskelussa. (Evans, 2015, s. 68) Ryanin ja Decin mukaan pystyvyyden tunnetta vahvistavat omaehtoisesti valitut, sopivan haastavat tehtävät ja niistä menestyksekkäästi suoriutuminen. Pystyvyyden tunnetta taas heikentävät toistuvat epäonnistumiset. (Ryan & Deci, 2017, s. 11, s. 153)

Opinnäytetyössä kehitetyillä improvisaatioharjoituksilla pyritään tukemaan oppilaiden pystyvyyden tunnetta musiikin parissa. Erityistä huomiota harjoituksia

suunniteltaessa ja laadittaessa on kiinnitetty siihen, että harjoituksissa olisi mahdollisimman helppoa onnistua. Tämän vuoksi harjoitusten tehtävänasettelut sekä ohjeet on pyritty pitämään selkeinä ja yksinkertaisina. Lisäksi harjoituksissa improvisaation lähtökohdaksi on valittu yksinkertaisia asteikkoja ja sointuja. Asteikkojen ja sointujen määrä on pyritty pitämään vähäisenä. Helppoissa harjoituksissa eri asteikkoja on 1–2, kun taas harjoituksista haastavimmat sisältävät enintään neljä eri asteikkoa. Myös harjoituksia säestäviä taustoja säveltäessä on pyritty yksinkertaisuuteen. Taustaäänitteet ovat toteutettu siten, että musiikin pulssi sekä tahdin osat ovat äänitteeltä helposti hahmotettavissa. Lisäksi sointujen ja asteikoiden vaihdokset on pyritty tekemään selkeiksi ja helposti kuultaviksi. Jotkin harjoituksista sisältävät myös nuottimateriaalin, josta sekä asteikot ja soinnut ja näiden vaihdokset käyvät selväksi. Osaa harjoituksista on myös mahdollista toteuttaa eri tasoisina. Esimerkiksi helppo toteutus vaatii vain yhden asteikon ja haastavampi tapa käyttää useaa asteikkoa. Opettaja voi valita oppilaan taitotasoa vastaavan toteutustavan ja varmistaa, että harjoitukset ovat riittävän vaikeita, mutta silti oppilaan taitotason huomioiden mahdollisia.

Ryanin ja Decin mukaan suoriutumiseen kohdistuva positiivinen palaute lisää yksilön kokemusta pystyvyydestä, kun taas negatiivinen henkilöön menevä palaute heikentää pystyvyyden tunnetta. (Ryan & Deci, 2017, s. 11, s. 128–129) Tämän vuoksi opettajan positiivisella palautteella on merkittävä vaikutus oppilaan pystyvyyden tunteen kehittymisessä. Evansin mukaan oppilaan pystyvyyden tunnetta parantaa, jos opettaja suuntaa palautteensa itse toimintaan, toiminnan tuottaman lopputuloksen sijaan (Evans, 2015, s. 72). Improvisaatioharjoituksia soittotunnilla soitettaessa opettaja voi esimerkiksi arvioida oppilaan avoimuutta ja rohkeutta sen sijaan, että arvostelisi improvisoinnin soivaa lopputulosta. Myös lopputulosta voi arvioida, mutta pystyvyyden tunteen tukemiseksi tällaisen palautteen tulisi olla lähinnä kannustavaa. Ryanin ja Decin mukaan pystyvyyden tunteen tukemisen näkökulmasta katsoen negatiivisen palautteen antamiseen liittyy aina haasteita. Ryan ja Deci kertovat, että pystyvyyden tun-

teen tukemiseksi negatiivisen palautteen tulisi olla ratkaisukeskeistä, eikä palautteen vastaanottaja saisi tuntea itseään nolatuksi (Ryan & Deci, 2017, s. 156).

4.3 Yhteisöllisyyden tukeminen

Evansin mukaan yhteisöllisyyden tunteella on merkittävä vaikutus musiikin opiskeluun, sillä musiikin oppiminen tapahtuu useasti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa esimerkiksi soitonopettajien, soittokavereiden sekä vanhempien kanssa (Evans, 2015, s. 68–69). Ryan ja Deci mainitsevat, että sosiaalisella ympäristöllä on keskeinen rooli motivaation muodostumisessa, koska useimmat motivaatioon vaikuttavat seikat kuten palaute, tehtävät ja määräykset tulevat sosiaalisesta ympäristöstä esimerkiksi, opettajilta, valmentajilta tai vanhemmilta (Ryan & Deci, 2017, s. 158). Evansin mukaan yhteisöllisyyden tunnetta tukevat ympäristöt, joissa ilmenee myötätuntoa, välittämistä sekä mahdollisuus olla vastavuoroisessa kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa (Evans, 2015, s. 68–69).

Evans kertoo oppilaiden välisten kohtaamisten tukevan oppilaiden yhteisöllisyyden tunnetta musiikkiharrastuksen parissa (Evans, 2015, s. 72). Tämän vuoksi opinnäytetyössä kehitetyt improvisaatioharjoitukset on suunniteltu siten, että niiden toteuttaminen on mahdollista myös 2–3 oppilaan ryhmissä. Näin improvisaatioharjoitukset tarjoavat mahdollisuuden oppilaiden väliselle kohtaamiselle ja tukevat oppilaiden yhteisöllisyyden tunteen kehittymistä.

Ryan ja Deci kertovat, että ihmiselle on luontaista sisäistää sosiaalisessa ympäristössään vallitsevia arvoja ja malleja sekä muovata käyttäytymistään näiden mukaista. Muovaamalla käyttäytymistään ympäristöönsä vastaavaksi ihminen tyydyttää synnynnäistä tarvetta tuntea itsensä kuuluvaksi sosiaaliseen ympäristöönsä. (Ryan & Deci, 2017, s. 180–182) Ryhmämuotoinen improvisoinnin opetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden omaksua muiden ryhmän jäsenten ylläpitämät, musiikkiin ja improvisointiin liittyvät arvot sekä käyttäytymisen mallit. Arvojen toimintamallien omaksuminen sekä toiminnan muovaaminen näiden mukaiseksi tukee oppilaiden yhteisöllisyyden tunnetta.

5 Harjoitusten esittely

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää improvisaatioharjoituksia, jotka olisivat soitonopetuksen kannalta hyödyllisiä ja niveltäisivät luontevasti yhteen soittotuntien muiden sisältöjen kanssa. Tavoitteena on myös, että harjoitusten käyttäminen opetustyössä olisi opettajille helppoa eikä edellyttäisi opettajilta uusien taitojen opiskelua. Tämän lisäksi tavoitteena on, että eri ikäiset oppilaat ymmärtävät harjoitukset ja pystyvät improvisoimaan harjoitusten edellyttämällä tavalla.

Harjoituksia kokeilleet opettajat pitivät hyödyllisenä sitä, että erilaisia harjoituksia olisi mahdollisimman monta. Lisäksi opettajien mielestä olisi hyvä, että harjoituksissa käytettäisiin sellaisia asteikoita ja sointuja, joita he muutenkin opettavat oppilailleen. Näin harjoitukset olisivat opettajille helppoja ja niitä olisi helppo yhdistää muihin soitontunneilla opiskeltaviin asioihin, esimerkiksi asteikkojen opettamiseen. Tämän vuoksi suosin harjoituksia kehittäessäni sellaisia asteikoita, jotka havaintojeni mukaan olivat opettajille tuttuja.

Kehittämässäni harjoituksissa improvisoidaan ennalta valituilla sävelillä taustaäänitteen harmoniaan. Joissain harjoituksissa taustaäänite sisältää vain yhden soinnun ja toisissa harjoituksissa tausta on lyhyt 2–4 soinnun sointukierto. Joissain harjoituksissa improvisointiin käytetään vain yhden asteikon tai soinnun säveliä, kun taas toisissa harjoituksissa säveliä vaihdetaan aina soinnun vaihtuessa. Harjoituksia ei ole sidottu tiettyyn sävellajiin, vaan kaikki harjoitukset on mahdollista toteuttaa missä tahansa sävellajissa.

Harjoituksia oppilaiden kanssa kokeilleet opettajat kertoivat, että rubato-harjoitukset olivat tuottaneet oppilaille vaikeuksia. Tämän vuoksi harjoitusten taustaäänitteitä laatiessani kiinnitin erityistä huomiota siihen, että jokaisesta taustasta on helposti kuultavissa musiikin syke sekä mahdolliset sointuvaihdokset. Tämän lisäksi opettajat kertoivat, että oppilaita olivat kiinnostaneet harjoitusten erilaiset taustaäänitteet, erityisesti elektronisina soittimia sisältäneet taustat. Tämän vuoksi toteutin harjoitusten taustoja erilaisissa musiikkityyleissä, joista jotkin sisälsivät elektronisia soittimia, kuten syntetisaattoreita ja sähkörumpuja.

Harjoitukset on tallennettu Google Drive -kansioihin ja kukin kansio sisältää videon harjoituksen toteuttamisesta ja toteuttamiseen liittyvän ohjeistuksen. Ohjeista käy ilmi, minkä asteikon tai soinnun säveliä harjoituksessa käytetään improvisointiin. Lisäksi ohjeissa annetaan vinkkejä siitä, millaisia seikkoja tulisi ottaa huomioon, kun harjoitusten avulla opetetaan improvisointia oppilaille. Kansiossa on myös harjoituksia säestävät taustääniteet kaikissa sävellajeissa sekä nuotti, josta selviävät eri sävellajeissa improvisointiin käytettävät asteikot ja soinnut.

5.1 Harjoitukset duuri- ja molliasteikoilla

Harjoitusten kokeilutilaisuuksissa havaitsin, että jotkin harjoituksissa käytetyistä asteikoista ja soinnuista olivat opettajille tutumpia kuin toiset. Havaintojeni mukaan opettajat osasivat erityisen hyvin ne asteikot, joita he opettivat oppilailleen. Tällaisia asteikkoja olivat duuriasteikko sekä luonnollinen molliasteikko. Koska tavoitteena oli, että harjoitusten käyttäminen ei edellyttäisi opettajilta uusien taitojen opiskelua, päätin kehittää harjoituksia, joissa improvisoidaan duuri- ja molliasteikoilla. Lisäksi duuri- ja molliasteikkoa hyödyntävät harjoitukset on helppo yhdistää osaksi muuta soitonopetusta, sillä kokemukseni mukaan nämä asteikot ovat osa musiikin perusopetuksen oppisisältöä instrumentista riippumatta.

Suunnittelin kaksi harjoitusta, joissa toisessa improvisoidaan duuriasteikolla ja toisessa luonnollisella molliasteikolla. Harjoitusten taustat on toteutettu pianolla ja taustojen tempot ovat hitaita. Tunnelmaltaan taustat ovat avaria ja kiireettömiä. Ajatuksena oli, että harjoitukset olisivat helppoja myös soittoharrastuksen alussa oleville oppilaille. Lisäksi tavoitteena oli, että harjoitukset olisivat helposti yhdistettävissä duuri- ja molliasteikkojen opetukseen. Harjoituksia voi käyttää myös sointujen opettamisen yhteydessä. Esimerkiksi C-duuriasteikolla improvisointiin tarkoitettu tausta toimii hyvin myös C-duurikolmisoinnalla improvisointiin.

5.2 Harjoitukset kolmisoinnuilla

Harjoitusten kokeilutilaisuuksissa havaitsin, että soinnuista opettajille kaikkein tutuimpia olivat duuri- ja mollikolmisoinnut. Opettajien mukaan näitä sointuja he myös käsittelivät opetuksessaan kaikkein useimmin. Tämän vuoksi päätin kehittää kaksi harjoitusta, joissa improvisoidaan duuri- ja mollikolmisointujen säveliä käyttäen. Harjoituksissa on kahden soinnun sointukierto ja improvisointiin käytettäviä sointusäveliä vaihdetaan aina soinnun vaihtuessa. Toisessa harjoituksesta soinnut vaihtuvat neljän tahdin välein, siten että ensimmäiset neljä tahtia improvisoidaan duurikolmisoinnun sävelillä ja jälkimmäiset neljä tahtia mollikolmisoinnun sävelillä. Toisessa harjoituksessa soinnut ovat päinvastoin, niin että improvisointi aloitetaan mollisoinnun sävelillä, minkä jälkeen improvisoidaan duurisoinnun sävelillä. Harjoitusten taustat ovat eri tyyliä ja toinen harjoituksesta on hieman nopeampi.

5.3 Pentatoniset harjoitukset

Halusin tehdä harjoituksia, jotka sisältävät useampi sointuja ja kuulostavat tämän seurauksena enemmän oikealta musiikilta kuin yhden tai kahden soinnun improvisaatioharjoitukset. Koska yhden duuri- tai molliasteikon säveliä oli vaikea saada sopimaan aukottomasti useamman soinnun harmoniaan, päädyin käyttämään harjoituksissa pentatonisia asteikoita. Vaikka pentatoniset asteikot eivät olleet kaikille harjoituksia kokeilleille opettajille tuttuja, osasivat opettajat improvisoida näillä asteikoilla lyhyen harjoittelun jälkeen.

Kehitin kaksi harjoitusta, joista toisessa improvisoidaan pentatonisella duuriasteikolla ja toisessa pentatonisella molliasteikolla. Kummassakin harjoituksessa on sointukierto ja soinnut on valittu siten, että yksi pentatoninen asteikko sopii kaikkiin sointukierron sointuihin.

5.4 Harjoitukset opettajille tutuissa musiikkityyleissä

Harjoitusten kokeilutilaisuuksissa havaitsin, että opettajat improvisoivat luontevasti niissä harjoituksissa, joiden musiikkityyli oli heille tuttu. Tämän vuoksi päätin kehittää kaksi harjoitusta, joissa improvisoidaan opettajille tutuissa musiikkityyleissä. Ensimmäinen harjoituksista perustuu Pachelbelin Kaanonin sointukiertoon ja toisessa harjoituksista improvisoidaan Aston Piazzollan Libertangon sointuihin. Edellä kuvattujen teosten sointukiertoja päädyin lainaamaan luottamalla omaan kokemukseeni siitä, millaisia musiikkityylejä klassiseen musiikkiin suuntautuneet soitonopettajat tuntevat. Kaanonin sointuihin perustuvassa harjoituksessa improvisoidaan yhdellä duuriasteikolla, joka sopii kaikkiin sointukierroin soinnuista. Libertangon sointuja käyttävässä harjoituksessa improvisoidaan kolmen nelisoinnun sävelillä ja säveliä vaihdetaan aina soinnun vaihtuessa. Tämän vuoksi Libertango-harjoituksen voidaan katsoa olevan suunnattu edistyneemmille oppilaille.

5.5 Harjoitukset, joissa improvisoidaan useilla asteikoilla

Harjoituksia opetustyössä kokeilleet opettajat kertoivat, että jotkut oppilaista pitivät harjoituksista, joissa improvisoitiin useamman asteikon sävelillä ja joissa säveliä täytyi vaihtaa soinnun vaihtuessa. Opettajien mukaan tällaisista harjoituksista pitivät erityisesti edistyneemmät oppilaat, joille yhden asteikon improviointiharjoitukset olivat liian helppoja. Tämän vuoksi kehitin kaksi harjoitusta, joissa improvisoidaan useamman eri asteikon tai soinnun säveliä käyttäen. Ensimmäisessä harjoituksessa improvisoidaan luonnollisen molliasteikon ja vähennetyin kolmisoinnun sävelillä. Harjoituksen taustassa on kaksi sointua ja soinnut vaihtuvat kahden tahdin välein. Toisessa harjoituksessa improvisoidaan kahden eri duuriasteikon sävelillä. Harjoituksessa taustassa on neljä sointua ja asteikkoa vaihdetaan kolmannen soinnun kohdalla.

6 Opinnäytetyön tulokset

Opinnäytetyötä varten kerätyt äänitetyt aineistot on litteroitu siten, että kirjalliseen muotoon saatettu teksti ei ole sanatarkkaa, mutta noudattaa opettajien puheenvuorojen ajatussisältöjä. Koodasin litteroidun aineiston luokkiin sen mukaan, mihin tutkimuskysymykseen ajattelin kunkin aineistossa esiintyvän seikan vastaavan. Lisäksi yksi luokka käsitti tutkimuskysymysten ulkopuolisia asioita, joiden katsoin olevan opinnäytetyön aiheen kannalta muutoin merkittäviä. Teemoittelin tutkimuskysymysten mukaan jaetun aineiston erilaisiin teemoihin aineistossa toistuvien aiheiden mukaan.

6.1 Harjoitukset osana soitonopetusta

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, onko kehittämilleni improvisaatioharjoituksilla käyttöä soittotunneilla ja voisiko harjoituksia käyttää esimerkiksi asteikoiden opettamisen yhteydessä. Lisäksi halusin selvittää, missä muissa tilanteissa harjoitukset voisivat olla hyödyllisiä. Aineistossa nousi esiin useita sellaisia asioita ja huomioita, joiden perusteella voidaan todeta, että improvisaatioharjoituksille on käyttöä soitonopetuksessa.

6.1.1 Edistyneempien oppilaiden improvisoinnin opettaminen

Harjoitusten kokeilutilaisuuksista saamieni havaintojen perusteella harjoituksia kokeilleet opettajat opettivat improvisointia yleensä vain alkeisoppilaille. Opettajat käyttivät improvisoinnin opettamiseen tyypillisesti tarinoihin ja mielikuviin perustuvaa menetelmää, jossa opettaja tai oppilas keksivät tarinan tai mielikuvan ja ilmaisevat tämän soittimella improvisoiden. Havaintojeni mukaan tarinoita ja mielikuvia suosittiin siksi, että opettajilla ei ollut riittävää osaamista, jotta he olisivat voineet opettaa improvisointia asteikkoja ja sointuja käyttäen. Opettajat kertoivat, että tarinat ja mielikuvat toimivat alkeisoppilaiden improvisoinnin opettamisessa, mutta vanhemmat oppilaat eivät kiinnostuneet tällaisesta opetuksesta ja tämän vuoksi improvisoinnin opettaminen painottuu alkeisopetukseen.

Opinnäytetyön aineiston pohjalta voidaan todeta, että improvisaatioharjoitukset voivat kehittää opettajien improvisoinnin opetuksen käytäntöjä. Harjoitusten avulla opettajat pystyvät opettamaan improvisointia asteikkoja ja sointuja käyttäen ja tällä tavoin opettamaan improvisointia myös edistyneemmille oppilaille.

Taulukko 1. Esimerkki teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
<p>“En osaa keksiä sointutau- toja, enkä tiedä mitä säveliä tai asteikkoja niiden kanssa käyttäisin, mutta jos tällaisia harjoituksia olisi valmiina, niin sittenhän voisin käyttää niitä vanhempienkin oppilai- den kanssa.”</p> <p>”Improvisaation opettaminen painottuu hyvin paljon sinne alkeisopetukseen, koska se on niin helppoa ja pienet lap- set lähtevät siihen helposti mukaan. Sitten se jää mitä vanhemmaksi oppilaat tulee, kun ei ole materiaalia val- miina, niin sitten sitä ei tule tehtyä.”</p> <p>”Opettajien improvisoinnin opettaminen tapahtuu pää- sääntöisesti tarinoita ja mieli- kuvia käyttäen, koska osaa- mista asteikoista ja soin- nuista on niukasti. Harjoitus- ten avulla, improvisointi on- nistuu myös asteikoin ja soinnuin.”</p>	<p>Onko harjoituksille käyttöä soittotunneilla?</p>	<p>Mahdollistavat improvisoin- nin opettamisen</p>

6.1.2 Matala kynnyksen improvisoinnin opettamiseen

Aineistosta selviää, että improvisaatioharjoitukset madalsivat opettajien kynnyksestä toteuttaa improvisoinnin opetusta soittotuntien yhteydessä. Erityisen hyödyllistä opettajien mielestä oli, että harjoitukset sisälsivät sekä ohjeistukset harjoitusten toteuttamiseksi että improvisointia säestävät taustäänitteet. Opettajien mukaan improvisoinnin opettamiseen oli helpompi ryhtyä, kun harjoitusta tai säestystä ei tarvinnut keksiä itse. Opettajat kertoivat käyttäneensä harjoituksia

useissa erilaisissa opetustilanteissa, mutta erityisesti silloin, kun soittotunnille oli jäänyt luppoaikaa ja ohjelmaa oli täytynyt keksiä nopeasti. Opettajat pitivät hyvänä sitä, että harjoitukset olivat helposti saatavilla puhelimella tai muulla laitteella Google Drive -kansioista, eikä niitä tarvinnut lähteä erikseen hakemaan.

Taulukko 2. Esimerkki teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
<p>”Harjoitukset ovat hyviä, jos täytyy yllättäen keksiä jotain sisältöä soittotunneilla.”</p> <p>”Harjoitukset madaltavat kynnystä opettaa improvi-sointia, kun säestystä tai sopivia säveliä ei tarvitse itse keksiä.”</p> <p>”Opettajat pitivät siitä, että harjoitukset ovat helposti ja nopeasti saatavilla soittotun-tien yhteydessä.”</p>	<p>Onko harjoituksille käyttöä soittotunneilla?</p>	<p>Madaltavat kynnystä impro-visaation opettamiseen</p>

6.1.3 Monipuolinen improvisoinnin opettaminen

Aineistosta selviää, että improvisaatioharjoitukset voivat auttaa opettajia toteuttamaan improvisoinnin opetusta monipuolisemmin. Useat opettajista kertoivat opettavansa improvisointia vain muutamalla eri tavalla. Improvisoinnin opettamisen käytäntöjä rajoitti esimerkiksi se, että opettajat eivät osanneet kuin muutama erilaisen säestyksen. Opettajien puheenvuoroja yhdisti myös kokemus siitä, että useat heistä olivat kyllästyneitä omiin harjoituksiinsa. Jotkut opettajista kertoivat myös oppilaiden mielenkiinnon improvisoinnin opiskelua kohtaan vähentyneen sen vuoksi, että harjoitukset olivat toistuvasti saman kaltaisia. Tämän vuoksi opettajien mielestä oli hyvä, että harjoituksia oli useita erilaisia. Opettajat katsoivat, että opinnäytetyössä kehitetyt improvisaatioharjoitukset voivat monipuolistaa improvisoinnin opetusta ja tuoda vaihtelua oppilaan improvisoinnin harjoitteluun.

Taulukko 3. Esimerkki teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
<p>"Alan itse kyllästyään niihin samoihin improvisaatioharjoituksiin ja kaipaisin vaihtelua."</p> <p>"Taustäänitteet tuovat kivaa vaihtelua ja ovat monipuolisempia, kuin omat säestykseni."</p> <p>"Käy helposti niin, että soitukierto, johon improvisoidaan, on aina sama. Siihen nämä harjoitukset toivat vaihtelua."</p>	Onko harjoituksille käyttöä soittotunneilla?	Monipuolinen improvisoinnin opetus

6.1.4 Taustäänitteet improvisoinnin opettamisen apuvälineenä

Opettajien mukaan harjoituksia säästävät taustäänitteet tukivat opetusta ja toivat lisäarvoa improvisoinnin opettamiseen. Jotkut opettajista mainitsivat improvisoinnin opettamisen olevan vaikeaa juuri siksi, että he eivät osaa säästää. Jossain tilanteissa taas kynnys ryhtyä improvisoinnin opettamiseen oli korkea siitä syystä, että luokkatilassa ei ollut säästämiseen sopivaa soitinta. Opettajat katsoivat, että taustäänitteiden avulla improvisoinnin opettaminen onnistuisi myös silloin, kun sopivaa säestyssoitinta ei ole saatavilla tai jos opettajalla ei ole riittäviä taitoja oppilaan säästämiseen.

Eryteisesti opettajat pitivät siitä, että taustäänitteitä käyttämällä heidän ei tarvinnut säästää oppilaan improvisointia, vaan he pystyivät keskittymään paremmin seuraamaan oppilaan toimintaan. Taustäänitteitä käyttämällä opettajat pystyivät tarkkailemaan oppilaan soittotekniikka, kuuntelemaan sävelvalintoja sekä kannustamaan ja rohkaisemaan oppilasta improvisoimaan. Kun opettajien ei tarvinnut toimia säestäjänä, heillä oli mahdollisuus soittaa oppilaalle esimerkkejä improvisoinnista sekä improvisoida yhdessä oppilaan kanssa. Opettajien mukaan tämä tuki oppilaan improvisoinnin oppimista.

Taulukko 4. Esimerkki teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
<p>”Opettaja vapautuu säästäjän roolista ja pystyy havainnoimaan oppilaan toimintaa.”</p> <p>”Kun oli valmis tausta, niin pystyi itse improvisoimaan esimerkin oppilaalle.”</p>	Onko harjoituksille käyttöä soittotunneilla?	Taustäänitteiden hyödyt

6.1.5 Harjoitukset asteikkojen ja sointujen opetuksessa

Aineistosta selviää, että pääsääntöisesti kaikki harjoituksia kokeilleet opettajat olivat sitä mieltä, että improvisaatioharjoitukset yhdistyvät luontevasti osaksi asteikkojen ja sointujen opettamista. Opettajat katsoivat, että improvisoinnin ja asteikkojen opiskelun yhdistäminen tekee asteikkojen opettamisesta monipuolista ja käytännönläheistä. Erityisesti opettajat pitivät siitä, että harjoitukset on mahdollista toteuttaa missä tahansa sävellajissa. Tämän vuoksi harjoituksia on helppo yhdistää muihin soittotuntien sisällöistä, esimerkiksi työn alla olevaan kappaleeseen tai harjoiteltavaan asteikkoon.

Taulukko 5. Esimerkki teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
<p>”Asteikkoja kun opetellaan, niin siihenhän vois aina ottaa jonkun improvisaatioharjoituksen”</p> <p>”En ole tuota osannut ajatella, että improvisointia voisi käyttää asteikkosoiton yhteydessä”</p> <p>”Olisi kiva ottaa aina asteikoiden harjoittelun pariin improvisaatioharjoitus, että asteikko ei jäisi irralliseksi, vaan se saataisiin heti käyttöön. Eikä aina vaan jauhetaisi ylös alas sitä asteikkoa.”</p> <p>”Minun mielestäni tämä on tosi kiva, että kun tässä on nyt kaikki asteikot. Jatkossa ajattelin käyttää niin, että aina kun asteikkoja opetellaan, niin otan siihen samasta sävellajista improvisaatioharjoituksen.”</p>	<p>Voiko harjoituksia käyttää osana asteikkojen opettamista?</p>	<p>Harjoitukset asteikkojen ja sointujen opettamisessa</p>

6.2 Oppilaiden valmiudet toteuttaa harjoituksia

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, ovatko harjoitukset sellaisia, että oppilaat kykenevät soittamaan niitä opettajan avustuksella. Aineistosta selviää, että harjoituksia soitonopetuksessa koekäyttäneiden opettajien mukaan oppilaat kykenivät improvisoimaan harjoitusten edellyttämällä tavalla. Opettajat kertoivat, että harjoitukset toimivat niin aloitteleville kuin edistyneille oppilaille. Myös eri ikäiset oppilaat, lapset, nuoret sekä aikuiset, ymmärsivät harjoitukset ja pystyivät improvisoimaan harjoitusten edellyttämällä tavalla. Tosin joidenkin oppilaiden kanssa harjoituksia oli täytynyt rajata vastaamaan oppilaan taitoja. Opettajat pitivät siitä, että harjoitusten ohjeet olivat yksinkertaiset ja valitut sävelet

sointuivat yhteen taustaäänitteen kanssa. Tämän opettajat katsoivat lisäävän oppilaiden mahdollisuutta saada onnistumisen kokemuksia improvisoinnista.

Taulukko 6. Esimerkkejä teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
<p>”Harjoituksia voi käyttää ihan kaikkien oppilaiden kanssa.”</p> <p>”Mun oppilaiden ikähaitari oli 8–65 v. ja kaikkien kanssa harjoitukset toimivat.”</p> <p>”Kiva, että siellä on tuollaisia sointuja pohjalla, joihin käy mikä sävel vaan, niin oppilaalle ei tule sellaista oloa, että nyt soitin väärin.”</p>	<p>Voivatko oppilaat toteuttaa harjoituksia opettajan avustuksella?</p>	<p>Oppilaat pystyivät improvisoimaan harjoitusten edellyttämällä tavalla.</p>

6.3 Harjoitusten avulla opittavia taitoja

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisia musiikkiharrastuksen kannalta hyödyllisiä taitoja harjoituksia soittamalla voi oppia. Aineiston pohjalta voidaan todeta, että opettajien mukaan harjoituksia soittamalla on mahdollista oppia esimerkiksi musiikin hahmottamiseen, instrumentin tekniseen hallintaan ja luovuuteen liittyviä taitoja.

Opettajat katsoivat, että harjoitusten soittaminen kehittää oppilaiden musiikin hahmottamisen taitoja. Esimerkiksi taustaäänitteen säestykseen improvisoiminen ohjaa oppilasta kuuntelemaan soittamiensa sävelten suhdetta säestävään harmoniaan. Lisäksi opettajat kertoivat, että asteikkojen käyttäminen improvisoinnissa kehittää oppilaiden kykyä hahmottaa sävellajia. Useampia eri sointuja sisältävät harjoitukset kehittivät opettajien näkemyksen mukaan oppilaiden kykyä hahmottaa sointukiertoja ja sointujen vaihtumista.

Taulukko 7. Esimerkkejä teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
<p>”Varsinkin nämä harjoitukset ruokkivat kuuntelua, kun tausta on niin rauhallinen, niin siinä on tilaa soittaa sävel ja kuunnella mitä tapahtuu.”</p> <p>”Oppilaat oppivat hahmottamaan sävellajia.”</p> <p>”Oppilaat voivat oppia harjoitusten avulla oppia hahmottamaan musiikkia, esim. sävellajeja, sointukiertoja.”</p>	<p>Millaisia taitoja oppilaat voivat oppia harjoituksista.</p>	<p>Musiikin hahmottaminen</p>

Opettajien mukaan harjoitusten avulla oppilaiden on mahdollista kehittää instrumentin hallintaan liittyviä taitoja. Erityisen hyödyllisenä opettajat pitivät sitä, että improvisaatioharjoitusten avulla soittotekniikkaan liittyviä seikkoja on mahdollista opetella käytännönläheisellä ja musikaalisella tavalla. Lisäksi harjoituksia on helppo muokata tai rajata jonkin tietyn soittotekniikan opettelemiseksi. Opettajien mukaan tekniikkaharjoittelun yhdistäminen improvisointiin voi lisätä oppilaiden motivaatiota instrumenttitekniikan harjoitteluun.

Taulukko 8. Esimerkkejä teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
<p>"Kuinka paljon paremmin jonkun asteikon saa näppeihin, kun pyörittelee sitä taustan kanssa."</p> <p>"Harjoituksia voisi käyttää myös jonkin tietyn soittotekniikan harjoitteluun."</p> <p>"Voisi rajata vaikka niin, että nyt soitetaan staccatoa tai vaikka legatoa."</p>	<p>Millaisia taitoja oppilaat voivat oppia harjoituksista.</p>	<p>Soittotekniikka & instrumentin hallinta</p>

Opettajien näkemysten mukaan improvisaatioharjoitukset voivat kehittää oppilaiden luovuutta sekä rohkaista oppilaita improvisoimaan. Harjoituksia oppilaidensa kanssa kokeilleet opettajat kertoivat, että joillekin oppilaista kynnys uskaltautua improvisoida oli korkea. Yksinkertaiset harjoitukset sekä improvisointi yhdessä opettajan kanssa auttoivat oppilaita rohkaistumaan ja kokeilemaan improvisointia.

Opettajien katsoivat, että harjoitusten parissa improvisoimalla oppilaat voivat kehittää omaa musiikillista ilmaisuaan sekä oppia luottamaan omiin luoviin ratkaisuihinsa. Lisäksi opettajat kertoivat, että improvisoinnin opiskelu voi vahvistaa oppilaan käsitystä siitä, että hän voi tehdä itse musiikillisia ratkaisuja. Improvisointiharjoituksissa onnistuminen voi opettajien näkemyksen mukaan tuoda onnistumisen kokemuksia ja tämä voi lisätä musiikkiharrastuksen merkitystä oppilaalle.

Taulukko 9. Esimerkkejä teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
<p>”Joillekin oppilaille improvisointi voi olla pelottavaa, mutta sitten vaan voitetaan se pelko”</p> <p>”Että oppilaalle vahvistuisi se ajatus, että hän on osa tätä musiikkia.”</p> <p>”Oppilaat oppivat omaa ilmaisua ja rohkeutta, että uskaltavat luoda jotain omaa.”</p> <p>”Improvisointi on hyvää vastapainoa soittotuntien muille sisällöille. Kun teknisiä seikoja ei tarvitse niin tarkkaan ajatella, oppilaan ajattelu vapautuu musiikkiin.”</p> <p>”Kun oppilaille antaa taustan ja siihen sopivat sävelet, se on oppilaille tosi motivoivaa, kun he kuulevat sen kokonaisuuden, että miten hieno siitä tulee ja siitä syntyy onnistumisen kokemus.”</p>	<p>Millaisia taitoja oppilaat voivat oppia harjoituksista.</p>	<p>Luovuus ja rohkaistuminen</p>

6.4 Opettajien huomioita harjoitusten kehittämiseksi

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia millä tavoin harjoituksia tulisi kehittää, jotta ne parhaiten vastaisivat soitonopettajien tarpeita improvisoinnin opettamisessa. Tämän lisäksi opinnäytetyössä pyrin saamaan tietoa siitä, kuinka harjoituksia kannattaisi kehittää, jotta ne olisivat oppilaille ymmärrettäviä. Opinnäytetyön aineisto piti sisällään lukuisia opettajien huomioita harjoitusten jatkokehitystä koskien.

Useat opettajista kertoivat, että harjoitusten tulisi olla selkeästi rajattuja. Opettajat katsoivat, että liian väljät tehtävänannot voivat hämmentää oppilaita ja tehdä improvisoinnista vaikeaa. Lisäksi opettajien mielestä harjoitusten tulisi sisältää mahdollisuus rajata tehtävänantoa vastaamaan kunkin oppilaan taitoja. Opettajat kertoivat, että improvisoinnissa käytettävien sävelten määrä olisi hyvä rajata harjoittelun alussa. Opettajat ehdottivat, että harjoittelun aluksi improvisointiin käytettäisiin vain muutamaa asteikon säveltä. Tämän lisäksi opettajat kertoivat, että ennalta sovittu rytmikuvio voisi selkeyttää tehtävän antoa ja auttaa oppilaita improvisoimaan jäsenellymmmin.

Taulukko 10. Esimerkkejä teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
"Rajatumpi tehtävänanto voisi olla oppilaille helpompi"	Kuinka harjoituksia tulisi kehittää?	Opettajien ehdotuksia harjoitusten kehittämiseksi
"Oppilaasta riippuen opettaja voi rajata tehtävää."		
"Valitaan ensin kolme tai viisi säveltä ja siitä voi sitten laajentaa"		
"Mitä selkeämmät raamit improvisoinnissa on, sitä turvallisempaa ja helpompaa se on, ainakin aluksi."		

Harjoituksia oppilaiden kanssa kokeilleet opettajat kertoivat, että oppilaat hahmottivat parhaiten sellaiset harjoitukset, joiden taustaäänitteistä oli selkeästi kuultavissa musiikin syke ja tahtilaji. Opettajat kertoivat, että rubatossa toteutetut harjoitukset olivat olleet oppilaille kaikkein vaikeimpia. Opettajien näkemysten mukaan taustaäänitteestä selkeästi havaittava syke auttoi oppilaita improvisoimaan paremmin.

Taulukko 11. Esimerkkejä teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
"Kun on rytmi mukana, oppilaat uskaltavat jättää enemmän hiljaisuutta"	Kuinka harjoituksia tulisi kehittää?	Opettajien ehdotuksia harjoitusten kehittämiseksi

<p>”Helpoimpia oppilaille olivat ne harjoitukset, joissa oli joku selkeä pulssi tai rytmi.”</p> <p>”Kaikki, joiden kanssa harjoituksia kokeilimme, sanoivat, että se oli mukavampi harjoitus, jossa oli rumpukomppi.”</p>		
---	--	--

Opettajat kertoivat, että harjoitusten taustäänitteet olivat innostaneet oppilaita improvisoimaan. Tämä oli opettajien mukaan seurausta siitä, että taustäänitteiden musiikki poikkesi muusta, tunneilla soitetusta musiikista. Opettajien mielestä olisikin hyvä, että improvisoinnin harjoittelua varten olisi mahdollisimman monta erilaista taustaa. Tällä tavoin oppilaiden kiinnostus improvisoinnin harjoittelua kohtaan pysyisi yllä.

Taulukko 12. Esimerkkejä teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
<p>”Jos aina olisi joku uusi tausta, jossa uudet soittimet ja soundit, se voisi kiinnostaa oppilaita.”</p> <p>”Oppilaat tykkäsivät, kun ne taustat olivat erilaisia, kuin se musiikki mitä yleensä tunneilla soitetaan.”</p>	Kuinka harjoituksia tulisi kehittää?	Opettajien ehdotuksia harjoitusten kehittämiseksi

6.5 Havaintoja harjoitusten kehittämiseksi

Harjoitusten kokeilutilaisuuksista keräämiäni havaintojen perusteella huomasin, että jotkin asteikot ja soinnut toimivat harjoituksissa paremmin kuin toiset. Parhaiten harjoituksissa toimivat sellaiset asteikot ja soinnut, jotka olivat opettajille tuttuja. Opettajat tunsivat improvisointiin käytettävistä asteikoista parhaiten duuriasteikon sekä luonnollisen että harmonisen molliasteikon. Soinnuista opettajille tutuimpia olivat duuri- ja mollikolmisoinnut. Mutkikkaammat asteikot ja soinnut esimerkiksi duuriasteikon moodit tai nelisoinnut tuottivat opettajille jossain määrin vaikeuksia.

Lisäksi havaitsin, että opettajat improvisoivat luontevasti harjoituksissa, joiden taustojen musiikkityylit olivat heille jollain tapaa tuttuja.

Taulukko 13. Esimerkkejä teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
<p>”Asteikoista ja soinnuista opettajille tuttuja vaikuttivat olevan lähinnä duuri ja molliasteikot sekä duuri- ja molli- kolmisoinnut.”</p> <p>”Klassisen musiikin harjoitukset olivat opettajien mieleen.”</p>	Kuinka harjoituksia tulisi kehittää?	Omat havaintoni harjoitusten kehittämiseksi

6.6 Muut huomiot

Opinnäytetyötä varten kerätty aineisto piti sisällään muutamia toistuvia teemoja, jotka eivät vastanneet opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin, mutta ovat opinnäytetyön aiheen kannalta muutoin huomion arvoisia.

Havaintojeni perusteella kaikki harjoituksia kokeilleista opettajat olivat epävarmoja improvisointitaidostaan. Tästä huolimatta improvisointi itsessään ei tuottanut opettajille vaikeuksia. Sen sijaan ohjeet saatuaan opettajat kykenivät improvisoimaan harjoitusten edellyttämällä tavalla. Havaintojeni mukaan vaikeinta improvisoinnissa opettajille oli sävelten valitseminen.

Taulukko 14. Esimerkkejä teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
<p>”Opettajat osasivat improvisoida yllättävän hyvin, kunhan vain saivat sopivat sävelet. improvisointi itsessään ei ollut vaikeaa, sävelten valitseminen oli.”</p>	Muut huomiot	Opettajien valmiudet improvisoida

Useat harjoituksia kokeilleet opettajat kertoivat kokevansa improvisoinnin opettamisen vaikeaksi sen vuoksi, että opetuksen tavoitteet olivat heidän mielestään epäselviä. Opettajat olivat epätietoisia siitä, millaista improvisointia oppilaille pitäisi opettaa ja kuinka opetus tulisi toteuttaa. Lisäksi opettajille oli epäselvää, kuinka oppilaiden improvisointia tulisi arvioida.

Taulukko 15. Esimerkkejä teemoitetusta aineistosta

Alkuperäinen ilmaus	Koodaus	Teemoittelu
<p>”Jos pitää opettaa improvisointia, pitää määritellä mitä improvisaatio on.”</p> <p>”Mikä tämän improvisoinnin opetuksen tavoite on ja miten sen toteutumista pitäisi arvioida.”</p> <p>”Missään ei kerrota millaista improvisaatiota pitäisi opettaa tai mitkä ovat opetuksen tavoitteet.”</p>	Muut huomiot	Improvisoinnin opettaminen hämmentää opettajia

7 Pohdinta

Opinnäytetyöni oli kehittämisprojekti, jonka tavoitteena oli kehittää improvisoinnin oppimateriaalia soitonopettajien käyttöön. Lähtökohtana ensimmäisille harjoituksille toimivat lähinnä omat ajatukseni ja oletukseni siitä, millainen menetelmä voisi auttaa opettajia toteuttamaan improvisoinnin opetusta. Tämän vuoksi olikin ilo huomata, että opettajat ottivat avoimesti vastaan ajatukseni taustäänitteiden kanssa improvisoinnista sekä improvisoinnin yhdistämisestä asteikoiden opettamiseen.

Työni keskeinen lähtökohta oli kuulla opettajien ajatuksia siitä, millaista oppimateriaalia he soitonopetuksessa tarvitsevat. Harjoitusten kokeileminen opettajien kanssa tuotti tärkeätä tietoa harjoitusten kehittämiseksi ja aineiston kerääminen havainnoimalla osoittautui oikeaksi ratkaisuksi. Juuri havainnoimalla sain kerättyä paljon sellaista harjoitusten kehittämistä edistävää tietoa, jota opettajat eivät käymissämme keskusteluissa nostaneet esiin. Tämän vuoksi pelkästään

haastattelemalla kerätty aineisto olisi voinut johtaa tyystin toisenlaisten harjoitusten kehittämiseen. Opinnäytetyön voidaankin katsoa onnistuneen siinä, että opettajille järjestetyistä kokeilutilaisuuksista kummunneet ajatukset näkyvät työn tuloksena syntyneissä harjoituksissa.

Merkittävin harjoitusten kokeilemisen kautta syntynyt oivallus liittyi harjoitusten yksinkertaistamiseen. Ensimmäiset harjoitukseni olivat kovin mutkikkaita ja sisälsivät paljon erilaisia asteikkoja. Harjoitusten kokeilua havainnoimalla sekä opettajien ajatuksia kuulemalla kuitenkin ymmärsin, että harjoitukset olisi syytä toteuttaa sellaisilla asteikoilla, jotka opettajat tuntevat ja joita he oppilailleen opettavat. Tällä tavoin toteutetut harjoitukset palvelisivat parhaiten soitonopettajien työtä sekä yhdistyisivät vaivattomasti muihin soittotuntien aiheisiin.

Alkuperäinen ajatukseni oli, että harjoitukset sisältäisivät vain pianosäestyksen sekä lyhyen videoesimerkin improvisoinnista. Opettajien ajatuksiani kuultuani kuitenkin ymmärsin, että juuri monipuoliset ja musikaaliset taustaäänitteet kiinnostivat oppilaita ja toivat improvisoinnin opettamiseen lisäarvoa. Tämän vuoksi kehitin harjoitusten taustoista monipuolisempia ja lopulta niistä muodostuikin pienimuotoisia sävellyksiä. Pianosäestyksiin verrattuna tällaiset taustat olivat monin verroin työläämpiä toteuttaa. Harjoituksen suunnittelemisen eli sointujen ja asteikoiden valitsemisen lisäksi taustat vaativat säveltämistä, sovittamista, miksaamista ja editointia. Tämän lisäksi jokaiseen harjoitukseen täytyi vielä videoida ohjeet sekä esimerkki harjoituksen toteuttamisesta. Koska harjoitusten valmistaminen vei odotettua enemmän aikaa, toteutuksen yksityiskohtiin ei juurikaan ehditty paneutua. Erityisesti tämä näkyi ohje- ja esimerkkivideoiden toteutuksessa. Videot palvelevat opinnäytetyön teososana, mutta laajempaa käyttöä varten videoita voisi olla syytä kuvata uudestaan.

Kehitysprosessin myötä huomasin, että lähes jokainen kehittämäni harjoitus oli edellistään parempi. Tämän vuoksi aion jatkaa harjoitusten kehittämistä edelleen opinnäytetyön valmistuttua. Opinnäytetyössä kehitin harjoituksia, joissa improvisointia harjoiteltiin duuri- ja mollisävellajeissa. Duuri- ja molliasteikkojen sä-

veliä käyttäen olisi mahdollista toteuttaa myös harjoituksia, joissa improvisoidaan modaalisisessa ympäristössä. Tällaiset modaaliset harjoitukset olisivat helppo tapa lisätä kehittämieni harjoitusten monipuolisuutta.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa improvisoinnin opettamista käsitellään vain hyvin yleisluontoisesti, mikä teki improvisointiharjoitusten kehittamisestä vaikeaa. Harjoituksia suunnitellessani jouduin itse keksimään millä tavalla ja millaista improvisointia taiteen perusopetuksessa tulisi opettaa. Joitain perusteita ratkaisulleni esittelin opinnäytetyön aiemmissa luvuissa. Muilta osin ratkaisuni perustuivat puhtaasti intuitiivisille oletuksilleni. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan improvisointi on yksi opetuksen arvioinnin kohteista. Kehittämäni harjoitukset eivät kuitenkaan sisällä ohjeita siitä, millä tavoin improvisointia harjoituksissani voisi arvioida. Eräs jatkokehitysidea voisikin olla arviointiohjeiden laatiminen.

Opinnäytetyön tekeminen kehitti pedagogista ajattelua. Erityisen kiinnostavaa oli perehtyä oppijakeskeisen soitonopetuksen periaateisiin. Opinnäytetyön myötä ymmärsin, että lähes kaikkiin soitonopetuksessa opetettaviin aiheisiin voidaan löytää oppijalähtöinen menetelmä. Itseohjautuvuusteoriaan tutustuminen auttoi minua ymmärtämään motivaation muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä. Opinnäytetyön myötä huomaan pohtivani aiempaa tarkemmin, kuinka soitonopettajana voisin edistää oppilaideni sisäistä motivoitumista musiikkiharrastukseen.

Luontevana jatkona opinnäytetyölle olisi varmistaa, että kehittämäni harjoitukset päätyvät opetuskäyttöön. Ajatuksenani onkin suunnitella taiteen perusopetuksen oppilaitoksille suunnattu koulutus, jossa esittelen opinnäytetyössä kehittämäni harjoituksia soitonopettajille.

Lähteet

- Ayerst, J. (2021). Are Classical Musicians Excluded from Improvisation? Cultural Hegemony and the Effects of Ideology on Musicians' Attitudes Towards Improvisation. *Contemporary music review*, 40(4), 440-452.
- Burnard, P. (1999). *Bodily Intention in Children's Improvisation and Composition*. *Psychology of Music*. Vol. 27(2), 159–174.
- Del Nero, P. (2006). *Playing the Changes: Bass: A Linear Approach to Improvising*. Berklee Press.
- Evans, P. (2015). Self-determination theory: An approach to motivation in music education. *Musicae Scientiae* Vol. 19(1), 65–83.
- Gillon, L. (2018). *Varieties of Freedom in Music Improvisation*. *Open Cultural Studies*, 2(1), Open Cultural Studies.
- Goehr, L. (1992). *Imaginary Museum of Musical Works: An Essay in the Philosophy of Music*.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. (1997) *Tutkija ja kirjoita*. Tammi.
- Juhila, K. (ei pvm.) *Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>
- Juhila, K. (ei pvm.) *Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/koodaaminen/>
- Jyväskylän yliopisto. (21.4.2016). Tyypittely <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/tyypittely>
- Kanerva, A. Kurlin Niiniaho, A. Leppänen, A. Oksanen-Särelä, K. (2023). *Musiikin opintopolut*. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- López-Iñiguez, G. (2017). *Työkalupakki soitonopettajille. Konstruktivistisen soitonopetuksen edistäminen pedagogisen tasa-arvoisuuden mekanismina*. ArtsE-qual-hanke.
- Opetushallitus, (2017). *Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus.
- Opetushallitus, (2002). *Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus

Purma, R. (2017). *Plussana tanssitaito. Musiikkialan perustutkinnon vuosina 2011–2016 suorittaneiden sijoittuminen työelämään ja jatko-opintoihin*. Suomen konservatorioliitto.

Ryan, R. Decin, E. (2017). *Self-Determination Theory. Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. Guilford Publications.

Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka A., (2006). *Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu*. KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto.

Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka A., (2006). *Tyypittely*. KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_5.html

Tynjälä, P. (1999). *Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita*. Kirjayhtymä.

Vilkkä, H. (2006). *Tutki ja havainnoi*. Tammi.

Vuori, J. (ei pvm.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tietoarkisto. Tampereen yliopisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/aineiston-tuottaminen/>

Webster, P. (2002) *Creative Thinking in Music: Advancing a Model*. Creativity in Music Education in a series: Research to Practice: CMWA Biennial Series.

Liitteet

Tutkittavan informointi

Tiedote tutkimuksesta

Improvisaatioharjoituksia taiteen perusopetuksen käyttöön

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Improvisaatioharjoituksia taiteen perusopetuksen käyttöön

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan improvisaatioharjoitusten kehittämistä musiikin perusopetuksen käyttöön. Olemme arvioineet, että sovellutte tutkimukseen, koska työskentelette taiteen perusopetuksessa musiikin opettamisen parissa. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä. Perekdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta asemaanne työyhteisönne jäsenenä. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruuttatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kerätä tietoa siitä, millaiset improvisaatioharjoitukset palvelisivat parhaiten taiteen perusopetuksessa työskentelevien musiikkipedagogien tarpeita.

Tutkimuksen toteuttajat

Tutkimuksen on osa Metropolia Ammattikorkeakoulun Yamk-opintojen opinnäytetyötä. Vastuullinen tutkija on Eemeli Männistö ja yhteistyökumppaneita ovat Imatran musiikkiopisto sekä Kallion musiikkikoulu.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimukseen osallistuminen kestää noin 1-4 tuntia, riippuen siitä kuinka moneen tutkimustilanteeseen tutkittava osallistuu.

Tutkimus toteutetaan siten, että tutkimusta varten järjestetään koulutustilaisuuksia, joissa esitellään erilaisia improvisaatioharjoituksia. Tilaisuuksiin osallistuneiden toimintaa tarkastellaan osallistuvan havainnoinnin keinoin. Tilaisuudet myös äänitetään ja äänitteiltä litteroidaan tutkimuksen kannalta merkittäviä kommentteja, reaktioita tai muita tapahtumia.

Tutkimuksen mahdolliset hyödyt

Tutkimukseen osallistuvat kartuttavat osaamistaan improvisaatiosta.

Tutkimuksesta mahdollisesti seuraavat haitat ja epämuikavuudet

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

Tiedote tutkimuksesta

Tutkittavien vakuutusturva

Tutkittavat ovat vakuutettu työpaikkansa puolesta.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimus on osa Metropolia ammattikorkeakoulun Yamk-opintojen opinnäytetyötä ja työ julkaistaan kokonaisuudessaan www.theseus.fi -sivustolla.

Tutkimuksen päättäminen

Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen esim. Sairastumisen tai muun esteen tai opintojen keskeytymisen vuoksi. Tutkittavat pääsevät tutustumaan tutkimuksen tuloksiin opinnäytetyön valmistuttua www.theseus.fi -sivustolla.

Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija / opinnäytetyötekijä

Nimi: Eemeli Männistö

Puh.

Sähköposti:

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja

Titteli: Lehtori

Nimi: Annu Tuovila

Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy / Kulttuuripalvelut ja musiikki

Puh.

Sähköposti:

Tutkimuksen tietosuojaseloste: Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-astus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Tässä tutkimuksessa henkilötietojen rekisterinpitäjät ovat yhdessä opinnäytetyöntekijä sekä Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Voitte kysyä lisätietoja henkilötietojenne käsittelystä rekisteripitäjän yhteyshenkilöiltä

Tutkija / opinnäytetyöntekijä
Nimi: Eemeli Männistö
Puh.
Sähköposti:

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja
Titteli: Lehtori
Nimi: Annu Tuovila
Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy / Kulttuuripalvelut ja musiikki
Sähköposti:

Tutkimuksessa teistä kerätään seuraavia henkilötietoja

Tutkimuksessa kerätään henkilötietoja, kuten osallistujien yhteystietoja. Tutkimustilanteet äänitetään ja äänitteeltä on mahdollista tunnista kokeeseen osallistuneet puheen tai äänen perusteella.

Teillä ei ole sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuvaa velvollisuutta toimittaa henkilötietoja vaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Henkilötietojenne suojausperiaatteet

Tutkimustilanteet äänitetään digitaalisella tallentimella. Tallennetut tiedostot siirretään välittömästi tutkimustilanteen jälkeen Metropolia Ammattikorkeakoulun Z-asemalle. Myös tutkimustilanteeseen osallistuvien yhteystietoja säilytetään Metropolia Ammattikorkeakoulun Z-aseamalla. Kaikki yhteydenpito kokeeseen osallistuviin tehdään Metropolia Ammattikorkeakoulun sähköpostijärjestelmällä.

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus on yhteystietojen osalta pitää yhteyttä kokeeseen osallistuviin mm. aikatauluja ja muita tutkimusjärjestelyjä varten. Tutkimustilanteet äänitetään, jotta äänitteiltä kokeeseen osallistuvien kommentit ja reaktiot saadaan hyödynnettyä tutkimuskäyttöön opinnäytetyötä varten.

jotta äänitteiltä kokeeseen osallistuvien kommentit ja reaktiot saadaan hyödynnettyä tutkimuskäyttöön opinnäytetyötä varten.

Henkilötietojenne käsittelyperuste

Henkilötietojenne käsittelyn peruste on suostumus.

Tutkimuksen kestoaika (henkilötietojenne käsittelyaika)

Tutkimus kestää joulukuun 2023 loppuun saakka.

Mitä henkilötiedoillenne tapahtuu tutkimuksen päätyttyä?

Tutkimuksen päätyttyä henkilötiedot hävitetään Metropolia Ammattikorkeakoulun sääntöjen mukaisesti.

Rekisteröitynä teillä on oikeus

Koska henkilötietojanne käsitellään tässä tutkimuksessa, niin olette rekisteröity tutkimuksen aikana muodostuvassa henkilörekisterissä. Rekisteröitynä teillä on oikeus:

- saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä
- tarkastaa itseänne koskevat tiedot
- oikaista tietojanne
- poistaa tietonne (esim. jos peruutatte antamanne suostumuksen)
- peruuttaa antamanne henkilötietojen käsittelyä koskeva suostumus
- rajoittaa tietojenne käsittelyä
- rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen oikaisusta, poistosta tai käsittelyn rajoittamisesta
- siirtää tietonne järjestelmästä toiseen
- sallia automaattinen päätöksenteko nimenomaisella suostumuksellanne
- tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, jos katsotte, että henkilötietojanne on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti

Voitte käyttää oikeuksianne ottamalla yhteyttä rekisterinpitäjään.

Henkilötietojen käsittely aineistoa analysoitaessa ja tutkimuksen tuloksia raportoitaessa

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Tutkimusaineistoa ja tutkimuksen yhteydessä kerättyjä näytteitä säilytetään Metropolian Z- asemalla n. yhden vuoden ajan, jonka jälkeen ne hävitetään poistamalla näytteitä sisältävät tiedostot.

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimuksen nimi: Improvisaatio harjoituksia perusopetuksen käyttöön

Tutkimuksen toteuttaja: Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy

Tutkija / opinnäytetyöntekijä

Nimi: Eemeli Männistö

Puh.

Sähköposti:

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja

Titteli: Lehtori

Nimi: Annu Tuovila

Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy / Kulttuuripalvelut ja musiikki

Puh.

Sähköposti:

Minua _____ on pyydetty osallistumaan yllämainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on kehittää improvisaatioharjoituksia musiikin perusopetuksen käyttöön.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen.

Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumukseni peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

Allekirjoitus:

Participant Consent Form

Nimenselvennys: _____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.